

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2013-2017

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jaroslav Supek

**Psychická zátěž speciálních pedagogů – vychovatelů ve
školství**

Praha 2017

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Roman Vacho

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR'S COMBINED STUDY

2013-2017

BACHELOR THESIS

Jaroslav Supek

**MENTAL STRESS SPECIAL EDUCATION TEACHERS -
EDUCATORS IN SCHOOLS**

Prague 2017

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Roman Vacho

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne .....

Jaroslav Supek .....

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Mgr. Romanu Vachovi za odborné vedení, cenné rady a věcné připomínky, které mi v průběhu zpracování bakalářské práce poskytl.

Anotace

Bakalářská práce s názvem *Psychická zátěž pedagogů – vychovatelů ve školství* se zabývá prací speciálního pedagoga z pohledu vzdělání, praxe a vnímání zátěže. Cílem práce je poukázat na to, že pedagog je člověk, který každý den musí čelit značné psychické zátěži, která pramení z odpovědnosti za děti. Pozornost je upřena především na speciální pedagogy, jejichž práce patří mezi nejnáročnější vůbec. Teoretická část je zaměřena na samotnou charakteristiku speciálního pedagoga a jeho postavení ve společnosti. Interesantním je především závěrečná kapitola, ve které je proveden kvalitativní výzkum. Tento výzkum proběhl ve spolupráci s pedagogickými pracovníky, díky čemuž byl zjištěn jejich psychický stav a míra vyčerpání. Ačkoli nemůže jednotný pohled na pracovní pozici speciálního pedagoga vyvodit na základě pár rozhovorů, je zcela zřejmé, že pedagogové jsou v naší republice podhodnocováni a to jako finančně tak společensky, přitom se jedná o jedno z nejdůležitějších zaměstnání. Práce by lidem měla ukázat, s čím se pedagog musí vypořádat během školního roku a že práce není pouze “hrát si s dětmi“. Pedagog je člověk, který učí, ale také vychovává a v některých případech je “hrdinou“ pro děti.

Klíčová slova

Speciální pedagog, syndrom vyhoření, únava, stres, psychická zátěž, inkluze.

Annotation

The bachelor thesis titled „The psychological stress of teachers - educators in the education sector“ is the work of special educator in terms of education, experience and perception of stress. The aim is to point out that the teacher is a person who every day have to face considerable psychological stress that comes from responsibility for the children. The attention is focussed primarily on special educators whose work is among the most challenging hardest ever. The theoretical part is focused on the actual characteristics of the special educator and his position in society. Really interesting is especially the final chapter, which is a qualitative research. This research was made with collaboration with educators, making ascertain their psychological state and the rate of depletion. Although not a unified view of the job of special educator drawn from the few interviews, it is clear that educators are underreported in our country and as a financially and socially, yet it is one of the most important jobs. This work should show what the teacher has to deal during the school year and that the work is not just "playing with their kids.". The teacher is the one who teaches, but also educates and in some cases is a "hero" for children.

Keywords

Special education teacher, burnout, fatigue, stress, psychological stress, inclusion.

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1. CHARAKTERISTIKA PRÁCE SPECIÁLNÍHO PEDAGOGA - VYCHOVATELE	11
1.1 Vzdělání.....	11
1.2 Všeobecné požadavky na práci speciálního pedagoga - vychovatele.....	13
1.3 První roky praxe.....	14
1.4 Zátěž speciálního pedagoga středního věku	15
1.5 Zátěž speciálního pedagoga před nástupem do důchodu.....	17
2. POSTAVENÍ SPECIÁLNÍHO PEDAGOGA VE SPOLEČNOSTI.....	19
2.1 Rodina a škola.....	19
2.2 Mediální obraz	24
2.3 Rodinný život a volný čas.....	26
3. PERSPEKTIVY PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ	28
3.1 Inkluze	28
3.2 Hořící učitelé.....	30
PRAKTICKÁ ČÁST	33
4. CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU.....	33
4.1 Speciální pedagogové a vychovatelé prvního stupně	34
4.2 Speciální pedagogové a učitelé druhého stupně	40
4.3 Metody výzkumu	52
5. VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	52
ZÁVĚR	56
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	58
Monografie.....	58

Seznam použitých internetových zdrojů.....	59
SEZNAM ZKRATEK	61
SEZNAM TABULEK.....	62
SEZNAM PŘÍLOH.....	63

ÚVOD

Kdysi jsem četl, že práce horníka je fyzicky nejnáročnější povolání a práce učitele je psychicky nejnáročnější povolání. Byl jsem středoškolák a upřímně, s obsahem jsem nesouhlasil. Vlastně jen s jeho druhou částí. Když jsem jako učitel poprvé vstoupil do sborovny, kromě sympatických kolegyně mě zaujal jeden výstřížek na nástěnce. Byl na černém podkladě a článek se jmenoval: *Víte jak na únavu, projev stresu a syndrom vyhoření?* Se zájmem jsem si ho přečetl a po pravdě řečeno, vyvolal ve mně úsměv. Nejdůležitější protistresové tipy popsali ve svém článku C. Hennig a G. Keller. Uvedené nápady byly z knihy *Antistresový program pro učitele* a vyšly v *Učitelských novinách*. V průběhu školního roku jsem si začal uvědomovat, že povolání učitele je skutečně psychicky vyčerpávající.

Na jeho konci již moje kolegyně vypadaly ztrhaně, některé dokonce i nemocně. Já jsem si článek okopíroval a mám ho dodnes. Časem jsem pochopil, že každý pedagog musí na sobě pracovat, aby se nedostal do kolotoče přetížení, a když bude pociťovat, že je toho na něj už moc, měl by umět z toho krásného poslání vystoupit. Některé státy opravdu oceňují práci učitele. Oceňují ji společensky i finančně a navíc umožňují učitelům, aby na delší dobu vysadili a dál se vzdělávali, cestovali po světě a poznávali různé typy školních zařízení a školské systémy. Takový pedagog se vrací do školy nejen odpočatý, ale i natěšený, protože se cítí obohacen a spěchá nadchnout žáky pro svůj předmět. Naše škola pořádá pro žáky různé výměnné pobyty. Jednou jsem byl s nimi v Madridu. Překvapilo mě, že na tamní škole, kterou navštěvují žáci od tří do osmnácti let, a kam chodí 1 500 dětí, učitel “prostě učí“. V administrativní budově jsou tři síly, které přijímají omluvy absencí a vedou evidenci docházky. Španělský učitel je téměř administrativně nezatížený, natož přetížený. Platy učitelů jsou druhé nejvyšší v Evropě. Byl jsem tam v květnu a musím říci, že španělským učitelkám to slušelo jako našim v září.

Rozhodl jsem se napsat bakalářskou práci na téma *Psychická zátěž speciálních pedagogů – vychovatelů ve školství*. Vedla mě k tomu potřeba napravit povědomí společnosti o tom, že pedagog je ve dvanáct hodin doma a má dva měsíce prázdnin, další krátké v průběhu roku. Jestli je to tak pohodové, proč je takový nedostatek kvalifikovaných pedagogických pracovníků?

V teoretické části své bakalářské práce charakterizují práci speciálního pedagoga z pohledu jeho dosaženého vzdělání, roků praxe a vnímání zátěže. Zařadil jsem tam dále všeobecné požadavky na práci speciálního pedagoga a charakterizoval zátěž spec. pedagogů s ohledem na jejich rostoucí věk zároveň ve vztahu k délce praxe. Cílem mé práce je provést kvalitativní výzkum na malém vzorku pedagogických pracovníků a zjistit jejich psychický stav a míru vyčerpání.

Ve výzkumné části oslovuji speciální pedagogy prvního a druhého stupně spolu s vychovateli a svými otázkami mířím k poznání, zda skutečně platí, že učitelé jsou ohroženou skupinou a zda se ono vyhoření dotýká všech generací, které v současné době pracují ve školství. K tomu používám vlastní dotazník. Dále zkoumám postavení pedagoga ve společnosti – jak se sám vnímá, jestli je dostatečně oceněna jeho práce, jak vnímá mediální obraz pedagogických pracovníků a konečně, jak se srovnává s náročným povoláním a zda vidí v práci ve školství svoji budoucnost.

Nakonec zjišťuji, jaké změny by speciální pedagogové uvítali, aby se necítili tak unavení až přetížení. Předpokládám, že některé návrhy jsou realizovatelné, jiné budou asi narážet na rozpočet školy anebo na náš školský systém.

TEORETICKÁ ČÁST

1. CHARAKTERISTIKA PRÁCE SPECIÁLNÍHO PEDAGOGA – VYCHOVATELE

1.1 Vzdělání

V současné době se studuje speciální pedagogika v Praze, Plzni, Olomouci, Brně a v Ostravě. Zde se připravují budoucí učitelé na práci ve školách a speciálních zařízeních. Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, Technická univerzita v Liberci a Univerzita J. A. Komenského připravují speciální pedagogy – vychovatele. Bakalářské studium trvá tři roky, magisterské pět let. Vedle toho se na některých fakultách studuje tzv. neučitelská speciální pedagogika. Například Pedagogická fakulta v Hradci Králové nabízí dva obory - speciální pedagogika rehabilitační činnosti a management speciálních zařízení a obor výchovná práce ve speciálních zařízeních. Pedagogická fakulta v Ústí nad Labem otevírá studium speciální pedagogika – poradenství a speciální pedagogika – intervence.¹ Absolvováním vysoké školy nekončí vzdělávání speciálních pedagogů. Navštěvují různé kurzy a přednášky, někteří se více specializují dalším studiem, jiní praktikují samostudium. Školení o nových poznacích v oboru se konají i na školách, které spolupracují s pedagogicko-psychologickými poradnami, speciálními zdravotnickými zařízeními, neziskovými organizacemi, obecními úřady apod.

Dne 28. prosince 2015 byl ve Sbírce zákonů zveřejněn pod č. 379/2015 Sb. zákon, kterým se mění zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Zákon nabyl účinnosti dne 12. 1. 2016.²

Zákon říká, že pedagogickým pracovníkem je ten, kdo vykonává přímou vyučovací, přímou výchovnou nebo přímou speciálně pedagogickou práci. Dle zákona přímou pedagogickou

---

¹Neučitelská pedagogika - Studium při práci a zaměstnání - Vysoké školy. *Soukromé a státní vysoké školy - přijímací zkoušky, studium na VŠ a vzdělávání - Vysoké školy* [online]. Copyright © 1996 [cit. 01.02.2017]. Dostupné z: <http://www.vysokeskoly.cz/studium-pri-praci/v/humanitni-a-spolecenske-%20vedy/neucitelska-pedagogika/>

²Novela zákona o pedagogických pracovnících/Právní prostor. *Právní prostor* [online]. 12.1.2016. [cit. 01.02.2017]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/zmeny-v-legislative/vyslo-ve-sbirce-zakonu/novela-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich>

práci vykonává učitel, vychovatel, speciální pedagog, psycholog, pedagog volného času, asistent pedagoga, trenér a vedoucí pedagogický pracovník.

Aby mohl vychovatel pracovat s dětmi se speciálními potřebami, musí získat pro práci odbornou kvalifikaci. Tu získá vysokoškolským studiem bakalářského nebo magisterského typu. Bakalářský studijní program v oblasti pedagogických věd zaměřený na speciální pedagogiku musí být akreditován. Kvalifikaci může získat i vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na speciální pedagogiku. Vysoká škola s magisterským studiem musí mít akreditovaný studijní program v oblasti pedagogických věd zaměřený na speciální pedagogiku pro vychovatele.

Speciální pedagog - učitel získává odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřeném na speciální pedagogiku.

Naproti tomu asistent pedagoga může získat odbornou kvalifikaci několika způsoby:

1. vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd,
2. vyšším odborným vzděláním získaným studiem v akreditovaném vzdělávacím programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu pedagogických asistentů nebo zaměřeném na sociální pedagogiku,
3. středním vzděláním s maturitní zkouškou v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu pedagogických asistentů,
4. středním vzděláním s výučním listem získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání a studiem pedagogiky,³
5. základním vzděláním a absolvováním akreditovaného vzdělávacího programu pro asistenty pedagoga v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.⁴

---

³ Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 01.02.2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/zakon-o-pedagogickych-pracovnicich-a-o-zmene-nekterych-zakonu-1>

⁴ Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 01.02.2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/zakon-o-pedagogickych-pracovnicich-a-o-zmene-nekterych-zakonu-1>

1.2 Všeobecné požadavky na práci speciálního pedagoga - vychovatele

Na základních školách je speciální pedagog – vychovatel často zaměstnán částečně jako vychovatel a částečně jako asistent. Práce vychovatele je organizačně náročná, neboť vychovatel nese zodpovědnost za bezpečnost nesourodé skupiny dětí, často z různých tříd, s nestejnou délkou vyučovacích hodin a s průběžným odchodem žáků na zájmové aktivity. Na vlastní výchovnou činnost je vymezeno zhruba 80 – 90 minut, kdy děti chodí ven, nebo si hrají společenské hry. K tvořivé zájmové činnosti dochází v malých skupinkách dětí, které zůstávají déle ve školní družině (ŠD). Vychovatel poskytuje zájmové vzdělávání v různých oblastech, nejčastěji ve výtvarné nebo sportovní. Uskutečňuje je ve ŠD, nebo školních klubech. Pro zájmové vzdělávání není vydán rámcový vzdělávací program (RVP). Školská zařízení pro zájmové vzdělávání vypracovávají školní vzdělávací programy, které stanoví mj. konkrétní cíle vzdělávání, délku, formy, obsah a časový plán vzdělávání, včetně podmínek pro vzdělávání žáků se speciálními potřebami.⁵ Práce asistenta je více odborná a tvořivá. Zaměřuje se na jednoho žáka, ale pomáhá i dětem se specifickými poruchami učení (SPU) nebo cizincům. Asistent zde může více uplatnit své vzdělání. Vzhledem k tomu, že pedagogičtí pracovníci ovlivňují výchovu žáků i žáků se specifickými potřebami, jsou na ně kladeny vysoké odborné požadavky, ale i požadavky na některé osobnostní rysy a charakter. Jůva se domnívá, že úspěšné a účinné výchovně vzdělávací působení předpokládá harmonickou syntézu těchto aspektů.⁶

U pedagogických pracovníků, tedy u učitelů, vychovatelů a asistentů, hrají významnou roli jejich komunikativní dovednosti, které ovlivňují žákovo myšlení a chování. Organizační dovednosti umožňují správně řídit výchovně-vzdělávací činnost. Rétorické dovednosti pedagoga stimulují úroveň projevu vychovávaného jedince. Pedagogova osobnost ovlivňuje průběh výchovného procesu.

Je žádoucí, aby byl pedagog:

- kreativní, neboť jedině tak vychová tvořivého jedince se schopností neustále hledat nové, a neuspokojovat se s dosavadní úrovní,

---

⁵Často kladené dotazy, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 01.02.2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/casto-kladene-dotazy-2>

⁶ JŮVA, V. *Základy pedagogiky*, Brno: Paido, 2001. s. 56.

⁷ JŮVA, V. *Základy pedagogiky*, Brno: Paido, 2001. s. 58-59.

- zásadový, jeho morální postoje, myšlení, citění a chování by měly být v duchu demokraticismu, humanismu a vlastenectví,
- pedagogický optimismus posiluje u žáka zdravou sebedůvěru, u něj samotného radost z práce,
- pedagogický takt, tj. ukázněnost v jednání se žáky, schopnost sebeovládání a kulturní vedení dialogu,
- pedagogický klid zajišťuje schopnost pracovat soustředěně a trpělivě vysvětlovat problematiku až k úplnému pochopení,
- pedagogické zaujetí neboli pedagogická angažovanost odráží aktivní přístup k látce i žákům samotným,
- hluboký přístup k žákům je vlastně citový vztah k žákům projevený v kvalitě pedagogické práce, ve snaze co nejvíce poznat žáky, pochopit je,
- přísná spravedlnost, kterou žáci dokáží ocenit, pokud pedagog nepreferuje některé žáky anebo nepřehlíží nedostatky a přestupky bez povšimnutí,
- pedagogický pracovník nepůsobí na vychovávaného jedince izolovaně, ale na výchovně vzdělávacím procesu se podílí větší počet učitelů, vychovatelů, odborných pracovníků, proto je velmi důležité, aby učitelský sbor i vychovatelský kolektiv splňovaly náročné morální požadavky.⁷

1.3 První roky praxe

Do základní školy nastupuje vychovatel většinou po absolvování střední pedagogické školy. Vzdělání v oblasti speciální pedagogiky si doplňuje nejčastěji dálkovým studiem bakalářského typu anebo různými kurzy, cíleně zaměřenými na určitou poruchu.

Střední pedagogická škola vyžaduje, aby student po ukončení studia dokázal v praxi:

- samostatně aplikovat teoretické poznatky z pedagogiky a psychologie v konkrétních situacích,

---

⁷ JÚVA, V. *Základy pedagogiky*, Brno: Paido, 2001. s. 58-59.

- ovládat pedagogicko-psychologické dovednosti sociální interakce, taktně a kultivovaně jednat s dětmi i dospělými,
- využívat základní pojmy, fakta, vztahy a zákonitosti speciální výchovy,
- mít vědomosti a dovednosti pro rozvíjení estetického citění dětí,
- organizovat a řídit výchovný proces v souladu s pedagogickými zásadami a právními normami,
- využívat didaktickou techniku a informační a komunikační technologie,
- znát základní pracovněprávní předpisy a orientovat se v problematice mimoškolních zařízení.⁸

Zahájení praxe, zvláště na začátku září, kdy všechno nabíhá do kolejí, může někdy způsobit šok a nezřídka se stane, že se absolvent rozhodne přejít do jiné profese. Ale pokud absolvent zůstane, dostane k sobě zkušeného vychovatele, ideálně zaměřeného na speciální pedagogiku. Na něj se může obracet, pokud bude chtít něco vysvětlit ohledně organizace práce, školního řádu anebo se může poradit ohledně výchovné práce, či jednání s rodiči. Každý výchovný pracovník má na starosti své oddělení, takže konzultovat může až po ukončení pracovní doby, případně jen krátce během činnosti ve ŠD, pravidelně během porad vychovatelů. Naráží, ale na rozpor mezi zajištěním bezpečnosti a potřebou ihned se poradit. Navíc má potřebu přepočítávat děti a trápí se, že si nepamatuje, koho pustil např. na toaletu. Někdy se také může stát, že během výchovné činnosti některé dítě svévolně opustí daný prostor. To jsou situace velmi náročné na psychiku.

1.4 Zátěž speciálního pedagoga středního věku

Speciální pedagog středního věku se dříve či později může dostat do situace, která je pro něj už neúnosná. Nedokáže již s nadhledem řešit náročné situace v zaměstnání, a to ve vztahu k dětem, kolegům, případně v jednání s rodiči dítěte. Podepisuje se na tom nejen celková atmosféra ve škole, ale také výchova vlastních dětí, které jsou v pubertě nebo rodinné krize. Pedagogický slovník k tomu uvádí, že podle empirických výzkumů jsou za stresy učitelů nejčastěji žáci se špatnými postoji k práci a vyrušující, dále rychlé změny vzdělávacích projektů. Pedagogický pracovník středního věku zažil několik úprav a změn. Někdy

---

⁸ PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*, 4. vyd. Praha: Portál, 2015. s. 234.

jsou na vině špatné pracovní podmínky, včetně osobních vyhlídek na zlepšení postavení v práci nebo časový tlak, stres zaviněný nedostatečným společenským ohodnocením apod. Výzkum nadále uvádí, že učitelé pracují pod stresem velmi často. To není dobrá zpráva pro společnost, protože to znamená, že kvalita jeho výkonu se snižuje, ztrácí motivaci a uspokojení z práce. Za této situace se pedagog musí bránit různými relaxačními technikami.⁹

Zátěž speciálního pedagoga středního věku je analogická, navíc se zde může projevit i vnitřní zklamání, či pocit neschopnosti, neboť pokroky u žáka nejsou tak zřetelné jako u zdravých dětí a pedagog se může i obviňovat z pracovního neúspěchu. Samotná zátěž je výsledkem vzájemného působení dvou faktorů, a to souboru vnějších podmínek a nároků kladených na člověka. Zátěž může být optimální, přiměřená anebo škodlivá.¹⁰

Velmi angažovaní pedagogičtí pracovníci často trpí dlouhodobým stresem, který může vyvolat nemoc z povolání. Zdravotní potíže tohoto druhu se u pedagogů vyskytují častěji než u jiných povolání.¹¹

Institucionální a společenské příčiny stresu u pedagogických pracovníků popisují Hennig a Keller v sedmi bodech:

- konfrontace s novou generací žáků, jejich výchova a vzdělání je stále náročnější
- negativně naladěni rodiče, za kritikou je často přenesení odpovědnosti za výchovu na školu
- konflikty v učitelském sboru, napětí uvnitř i směrem k vedení školy
- stoupající věkový průměr sboru, snižující se odolnost vůči zátěži
- negativní obraz učitelského povolání v očích veřejnosti, obrana a přecitlivělost na status pedagoga
- zatěžování školní instituce, má podchytit a preventivně řešit všechny negativní společenské jevy
- nedostatečné financování školství, navyšování počtu žáků ve třídách, nedostatečná možnost zvyšování odbornosti

Přestože by se někteří pedagogičtí pracovníci rádi dále vzdělávali v pedagogicko-psychologických oborech, je to umožněno jen 20% z nich. Jiná situace je v odborně vědeckých a didaktických oborech, kde je uspokojeno až 80% uchazečů.

⁹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., Mareš, J. *Pedagogický slovník*, 1.vyd. Praha: Portál, 1995. s. 214-215.

¹⁰ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, 1.vyd. Praha: Portál, 1995, s. 283.

¹¹ HENNIG, C. KELLER, G. *Antistresový program pro učitele*, 1.vyd. Praha: Portál, 1996. s. 9.

Na jednu stranu jsou zaměstnanci v oblasti vztahů přetěžováni, na druhou stranu nemají možnost zlepšovat svoje komunikativní dovednosti. Tento deficit rovněž přispívá ke vzniku stresu.¹²

Dobré atmosféře ve školách by prospěly pozitivní společné prožitky, relaxační formou vedené workshopy zaměřené na strategii překonávání stresu. Nikoliv ovšem jednorázově, ale průběžně. Péče o pedagogické pracovníky by měla být přímo úměrná jejich psychické zátěži. Ale mnohé může udělat pro sebe i sám pedagog. V pracovní oblasti se zamyslet, jak lépe organizovat svou práci:

- používat plánovací kalendář (cíle, úkoly, činnosti)
- povinnosti plánovat z hlediska času rovnoměrně
- globální cíle rozdělit na dílčí a postupně je realizovat
- nepříjemné činnosti neodkládat
- neztrácet se v detailech (uchopit podstatné a důležité)
- vždy řešit jen jeden problém
- uspořádat pracovní místo (musí vyhovovat)
- umět delegovat úkoly¹³

Především se ale musí začít řešit zátěžové situace včas, nenechat to zajít příliš daleko.

1.5 Zátěž speciálního pedagoga před nástupem do důchodu

Speciální pedagogika je svým smyslem a posláním neobyčejně významnou částí pedagogiky. Pedagogičtí pracovníci, kteří se věnují dětem se speciálními potřebami, mají při nástupu do zaměstnání určitou vize, které se snaží po celou dobu své praxe naplňovat. Celoživotní zátěž se často odráží na jejich psychice a fyzické kondici. Před nástupem do důchodu se jen výjimky vyhnout dlouhodobým stresům a u mnohých z nich dochází k tzv. *Burnout efektu*, neboli vyhoření. Pedagogický slovník charakterizuje vyhoření jako vyčerpání fyzických a psychických sil spojené se ztrátou zájmu o práci a erozí profesionálních postojů. Postihuje zejména pomáhající profese, tj. sociální pracovníky, poradce, pedagogy, zejména speciální. Významný podíl na tomto jevu mají stres, časová náročnost povolání

---

¹² HENNIG, C., KELLER, G. *Antistresový program pro učitele*, 1.vyd. Praha: Portál, 1996. s. 9-11.

¹³ HENNIG, C., KELLER, G. *Antistresový program pro učitele*, 1.vyd. Praha: Portál, 1996. s. 49.

i administrativní zásahy. Prevencí je osvojení si technik prevence a snižování stresu, oddělení práce od osobního života apod.¹⁴

V České republice bylo ve školním roce 2007/2008 zařazeno do škol 76 000 dětí s různými speciálními vzdělávacími potřebami, většina měla zdravotní postižení. Téměř polovina z nich byla integrována do běžných tříd základních škol. Ostatní se vzdělávají ve speciálních školách nebo ve speciálních třídách. Přestože se doporučuje integrovat děti se speciálními potřebami do tříd s nižším počtem žáků, málokde se to daří. Není potom divu, že pedagogové, kteří učí nebo vychovávají děti se speciálními potřebami roky, jeví známky vyhoření. V současné době jsou do škol integrováni kromě zdravotně postižených také děti se specifickými poruchami učení. Současná generace pedagogů před důchodem a pracujících důchodců zažila postupné změny v pojetí systému speciální pedagogiky. Někteří učili v rámci základních škol ve speciálních třídách romských, většina ve specializovaných třídách pro dyslektiky, nebo pro děti s poruchou chování. Tento stav se na počátku 90. let 20. století začal měnit a žáci se postupně integrovali do běžných třídních kolektivů. Tato počáteční fáze byla velmi náročná, neboť někteří rodiče nesouhlasili s integrací, báli se, že pedagog nebude mít čas na žáky a bude se více věnovat integrovanému žákovi. Obavy měli i rodiče dětí se speciálními potřebami. Překážky byly i na straně nedostatečného vybavení škol speciálními pomůckami.

V současné době počet integrovaných dětí narůstá. Ve školním roce 2013/2014 se v základních školách vzdělávalo 43 352 žáků se zdravotním postižením a 30 277 chodilo do speciálních tříd. To znamená, že většina postižených dětí je integrována.¹⁵

Když k tomu přičteme, že školy přecházely do právní subjektivity, měnila se opakovaně školská legislativa, vycházely nové a nové metodické pokyny, není divu, že značná část pedagogů nezvládla zátěž a dostala se do stavu vyhoření. S problémy se nepotýká jen naše školství, ale obdobné problémy se vyskytují i v dalších státech Evropské unie. Školské systémy jsou různé, postavení pedagogů rovněž, ale všichni se potýkají s uvolněnými projevy chování, větší agresivitou i s drogovou problematikou. Pozitivní je, že vychází řada českých i zahraničních publikací, které se snaží pomoci pedagogickým pracovníkům po stránce didaktické, ale i z psychologického hlediska. A. Kallwass se domnívá, existují lidé, kteří inklinují více než jiní ke vzniku syndromu vyhoření. Do této rizikové skupiny patří lidé s příliš vyvinutým smyslem pro dokonalost a dále ti, kteří o sobě pochybují. Pro někoho hraje

---

¹⁴ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, 1.vyd. Praha: Portál. 1995.

¹⁵ PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*, 4. vyd. Praha: Portál, 2015. s. 85-86.

důležitou roli potřeba harmonie, a proto ustupují a vzdávají se svých legitimních potřeb. Nechtějí nikoho obtěžovat. Všechny tyto lidi spojuje nehospodárnost se svými tělesnými a duševními rezervami.¹⁶ Pedagogický pracovník je podle toho ideálním jedincem, neboť vede děti k dokonalosti, chce po nich, aby plynule četly, úhledně a čitelně psaly, aby učivo ovládaly. Potřebuje mít ve třídě příjemné klima a v zájmu harmonie často ustupuje a neprosazuje se ve společnosti, aby neslyšel nevhodnou poznámku na svou profesi.

2. POSTAVENÍ SPECIÁLNÍHO PEDAGOGA VE SPOLEČNOSTI

2.1 Rodina a škola

V poslední době dochází ke změně pohledu společnosti na pedagogy. Ještě nedávno se při jakémkoliv požadavku pedagogů vzedmula ve společnosti vlna slovních útoků na pedagogy, podle kterých pedagogové nemají na nic nárok, protože mají prázdniny, učí jen čtyři hodiny apod. Ve sborovnách byla cítit hořkost a také zklamání, že společnost nezná náplň práce pedagoga a má o jeho práci zkreslené představy. Ke změně pohledu přispěly mediální kauzy popisující útoky na pedagogy, zvýšená agresivita mezi dětmi, šikana, ale také výrazná změna postojů rodičovské veřejnosti ke škole a začínající veřejné uznání práce pedagogů.

Obecně užší rodinu tvoří rodiče a děti (dítě) a širší rodinu jejich příbuzní. S. Střelec uvádí, že za základní funkce rodiny jsou považovány:

1. funkce ekonomicko-zabezpečovací,
2. funkce biologicko-reprodukční,
3. funkce odpočinku a regenerace tělesných a duševních sil,
4. funkce emocionálně-ochranná,
5. funkce výchovně-socializační k funkci rodiny.

---

¹⁶ KALLWASS, A. *Syndrom vyhoření v práci a v osobním životě*, 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 107-108.

Dále píše, že „*funkce rodiny jsou většinou chápány jako úkoly, které plní rodina jednak vůči svým příslušníkům, ale také ve vztahu ke společnosti.*“¹⁷

V současné době rodina prochází vleklou krizí. Mluví se o zdravé rodině jako o rodině funkční a o dysfunkční rodině, tj. rodině, která nezajišťuje všechny základní funkce rodiny. Problematika sociálních vztahů uvnitř rodiny a nedobrá ekonomická situace nevhodně působí na výchovu a zdravý vývoj dítěte.

Vztah mezi rodiči a dětmi by měl vycházet ze vzájemného respektu. Příkladem by měli být rodiče. Povinností rodičů je pečovat o děti a vychovávat je. Děti by naopak měly prokazovat rodičům náležitou úctu, lásku a uznání. Rodina se podílí také na utváření vztahu dětí k lidem žijícím v jejím okolí a ke společnosti. Pro výchovné vedení dítěte je důležité, aby už od malička nacházelo vzory vhodné k napodobení. Přitom musí zachovávat určitá pravidla, která si každá rodina nastaví. S pravidly se setkává po zbytek života. Pokud je výchova příliš volná, dítě má problémy se svými vrstevníky ve škole, naráží na problém uznání autorit apod. Rodič odpovídá za výchovu svého dítěte a má také právo vybrat si školu podle svých požadavků

a představ. Ne vždy má daná škola dostatečnou kapacitu. Základní školy mohou být státní, které zřizuje obec, kraj nebo přímo MŠMT, církevní a soukromé. Každá škola má své webové stránky, kde se rodiče mohou seznámit s Rámcovým vzdělávacím programem (RVP), směřováním a duchem školy. Rámcový vzdělávací program mají školy od roku 2005 a mohou si ho průběžně upravovat.

Také každá třída má své místo na stránkách školy, kde je prezentována činnost té které třídy. Navíc mohou rodiče v rámci otevřených dveří či jiných aktivit školu navštívit.¹⁸ V současné době je řada mateřských škol součástí základních škol. Rodič nemá povinnost přihlásit dítě do školy, kde dítě navštěvovalo mateřskou školu, ale zpravidla se to tak děje, neboť dítě navázalo kamarádské vztahy s dalšími vrstevníky. Níže je poukázáno na to, co mj. zohledňuje *Školský zákon č. 561/2004Sb.*

---

¹⁷ STŘELEČ, S. *Studie z teorie a metodiky výchovy II.*, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. s. 110.

¹⁸ Spolupráce s rodiči. Základní škola a Mateřská škola Emy Destinové [online]. [cit. 01.02.2017]. Dostupné z: <http://www.zsemydestinnove.cz/index.html>

Vzdělávání je založeno na zásadách:

- a) rovného přístupu každého státního občana České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana,
- b) zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce,
- c) vzájemné úcty, respektu, názorové snášenlivosti, solidarity a důstojnosti všech účastníků vzdělávání,
- d) bezplatného základního a středního vzdělávání státních občanů České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ve školách, které zřizuje stát, kraj, obec nebo svazek obcí,
- e) svobodného šíření poznatků, které vyplývají z výsledků soudobého stavu poznání světa a jsou v souladu s obecnými cíli vzdělávání,
- f) zdokonalování procesu vzdělávání na základě výsledků dosažených ve vědě, výzkumu a vývoji a co nejširšího uplatňování účinných moderních pedagogických přístupů a metod,
- g) hodnocení výsledků vzdělávání vzhledem k dosahování cílů vzdělávání stanovených tímto zákonem a vzdělávacími programy,
- h) možnosti každého vzdělávat se po dobu celého života při vědomí spoluodpovědnosti za své vzdělávání.

Obecnými cíli vzdělávání jsou zejména:

- a) rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého života,
- b) získání všeobecného vzdělání nebo všeobecného a odborného vzdělání,
- c) pochopení a uplatňování zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost,
- d) pochopení a uplatňování principu rovnosti žen a mužů ve společnosti,
- e) utváření vědomí národní a státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní,

- kulturní, jazykové a náboženské identitě každého,
- f) poznání světových a evropských kulturních hodnot a tradic, pochopení a osvojení zásad a pravidel vycházejících z evropské integrace jako základu pro soužití v národním a mezinárodním měřítku,
  - g) získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházející ze zásad trvale udržitelného rozvoje a o bezpečnosti a ochraně zdraví.¹⁹

Stále větší počet rodičů se zajímá o školský zákon a o možnosti alternativního školství. Každý rok se v rámci ČR zřizují nové třídy nebo školy se specifickými programy základního vzdělávání – např. Waldorfská škola, Začít spolu aj. Celkově se podle těchto alternativních programů vzdělávalo v ČR v r. 2004 - 9 994 žáků v základním vzdělávání.²⁰

Formy spolupráce mezi školou a rodiči si oba subjekty nastavují samy po vzájemné dohodě na společných schůzkách vedení školy s Radou školy. Například na webových stránkách ZŠ Emy Destinové se uvádí, že fungujícími a osvědčenými formami spolupráce školy s rodiči jsou zejména:

- školská rada (jsou v ní zastoupeni rodiče žáků),
- pravidelné schůzky se zástupci rodičů jednotlivých tříd,
- pravidelné třídní schůzky,
- informační schůzky pro rodiče – besedy,
- informování rodičů prostřednictvím internetových stránek školy,
- informování rodičů prostřednictvím *Zpravodaje pro rodiče*,
- Dny otevřených dveří,
- neformální setkávání učitelů, rodičů i žáků při tradičních akcích školy (např. koncert k počtě Emy Destinové, vánoční trhy, školní akademie),
- zapojení rodičů do organizace akcí tříd, využití nabídek různých aktivit (exkurze, besedy atd.).²¹

---

¹⁹ 561/2004 Sb. Školský zákon. Zákony pro lidi - Sbirka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © [cit. 01.02.2017]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

²⁰ PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*, 4. vyd. Praha: Portál, 2015. s. 221.

²¹ Spolupráce s rodiči. Základní škola a Mateřská škola Emy Destinové [online]. [cit. 01.02.2017]. Dostupné z: <http://www.zsemydestinnove.cz/index.html>

Některé školy v rubrice „pro rodiče“ informují o aktuální činnosti školy. Stránky škol se liší, a je na každém rodiči, aby četl i mezi řádky či konfrontoval pověst školy s rodiči stávajících žáků. Ale už jen po přečtení webových stránek škol je jasné, že se v podstatě všechny školy snaží zavést nové prvky do škol, jen některé to berou jako samozřejmost a jiné o tom píší jako o něčem výjimečném. Ve spolupráce rodiny a školy se i ve světě udály v poslední době změny. Dlouho převládalo pojetí, že škola má vzdělávat a rodina vychovávat. Zejména v USA a Velké Británii, kde výsledky školního vzdělávání byly problematické, se začal prosazovat jiný přístup. Nový přístup je založen na potřebě komunikace a kooperace mezi školou a rodinou. V těchto zemích začala spolupráce nejdříve v rodinách z nižší socioekonomické vrstvy nebo z rodin etnických nebo rasových minorit. Na tomto podkladě se rozvíjely i nové právní dimenze, které umožňují různými legislativními opatřeními stanovit úlohu rodičů a školy. Rodiče více zasahují do činnosti škol a ovlivňují školní vzdělávání dětí. V České republice mají od roku 2004 všechny školy školské rady. Řada škol měla rady již dříve, z vlastní aktivity. Rada školy se vyjadřuje ke školnímu řádu, k pravidlům hodnocení, k rozpočtu školy, vzdělávacímu programu apod. Realita vztahů mezi školou a radou školy, potažmo rodiči bývá často jiná, než se oficiálně jeví. Postoje rodičů k různým otázkám se někdy výrazně liší. Jde o předsudky vůči konkrétní škole nebo vůči konkrétním učitelům. Naráží se také na různá pojetí výchovných stylů v rodinách. Velmi důležité je, aby rodiče se školou komunikovali, aby se do jisté míry angažovali.

Výzkum organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) o tom, jaký díl odpovědnosti za rozvoj osobnosti dětí má mít škola a jaký rodina, došel k těmto závěrům:²²

Tabulka 1: Odpovědnost za rozvoj osobnosti dítěte

rodina	rodina a škola	škola
Dánsko	zbytek Evropy	0
Finsko	USA	0

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

V České republice přisuzuje větší odpovědnost rodině 33% respondentů a 62% se domnívá, že jde o společnou odpovědnost rodiny a školy. Výzkum proběhl v roce 1996.

²² PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. 4. vyd. Praha: Portál, 2015, s. 174-175.

Nadprůměrná angažovanost a množství komunikačních a jiných aktivit ještě neznamená, že spolupráce je výborná, a že jsou obě strany spokojené s komunikací. Téma rodiče a škola je stále otevřené a hledá ideální formu vzájemných vztahů.

2.2 Mediální obraz

Dětský psycholog Václav Mertin je uznávaným odborníkem mezi pedagogy i mezi rodiči. Vnímá nedostatky a rezervy na obou stranách. Na stránkách Učitelských novin se například zamýšlel nad problematikou pedagogů, kteří nezvládají kázeňsky třídu a uniká jim čas na vysvětlení či procvičení látky. Sám odhaduje, neboť neexistují žádné výzkumy, že na školách učí asi 5 – 8 % špatných učitelů:

„Přitom však jejich vliv pokládám za nepoměrně významnější. Jsou to podle mého názoru právě oni, kdo výrazným způsobem kazí pohled veřejnosti na školní vzdělání, poškozují reputaci škol i učitelské profese, jejich činy posilují mediální obraz, že se v českém školství po roce 1989 nic nezměnilo. Setkávám se hojně s výchovnými poradci, učiteli, rodiči a informací o hlouposti, nadutosti, netolerantnosti, lidské malosti, mstivosti, lenosti některých učitelů slyším dost a dost. Někdy mi zůstává rozum stát, že je něco takového možné v 21. století. Při posuzování činů těchto učitelů se přitom vůbec nejedná o věc názoru nebo snad rozdílný úhel pohledu. Například pro učitele, který vychovává děti ponižováním, znevažuje vše, co se jim líbí, povzbuzuje je k lepším výkonům urážkami, vysmívá se jim, je vulgární, nemohou být nejmenší slova omluvy.“²³

Média obecně přitahuje napětí, běžný život či dobré skutky nejsou většinou pro lidi tak zajímavé a berou je jako samozřejmost. Zvláštní roli hraje bulvár. Proto ve společnosti, zvláště mezi lidmi, kteří ještě nemají děti anebo je už mají odrostlé, panují velmi zkreslené představy o práci ve školství. Na učitele klademe vysoké nároky, přece vychovávají a vzdělávají naše děti. Často na ně klademe větší požadavky než sami na sebe. Očekáváme od nich bezchybné výkony, šíříme špatné a jednorázové pochybení učitele. Například, když přehlédne chybu, pochybujeme, zda vůbec umí pravopis apod. Otázka je, zda na bedra

---

²³ Učitelské noviny. Učitelské noviny [online]. Copyright © Copyright 2010 [cit. 01.02.2017]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=5668>

učitelů nedelegujeme věci, které sami neumíme řešit v rodinách. Profese učitelů je spojena s mnoha předsudky a nepravdivými fámami, které vznikají generalizováním osobních zkušeností s konkrétními učiteli. Sám jsem zaznamenal po jednom dílu seriálu *Ordinace v růžové zahradě*, kdy si seriálový hrdina natáčel na mobil hodinu a pak s ní vyhrál soutěž, zatímco se paní učitelka zlobila. Ona byla tou nemoderní strukturou, která nechápe mladou generaci. Rázem se otevřela Pandořina skříňka a děti začaly natáčet různé situace ve školní jídelně, během vyučování, na toaletách, zachycovaly smrkání spolužáků anebo nahrávaly smyšlenou šikanu a reakci pedagogů na ni. Vše se dávalo na *youtube*. Svého času byli učitelé, ale i někteří žáci lovnou zvěří. Následovalo právní zajištění používání mobilů na školách. Zmíněný seriál za to nemůže, zobrazoval jen to, co se začalo dít ve školách, a kde se tím žáci ještě nebavili, tam to začalo. Tento jev je či byl v jisté míře ve všech evropských zemích. Pravda, v některých zemích není možné nosit mobil do školy jako např. ve Francii. Ve Spojených státech pedagogové odebírají mobily žákům před vyučováním a vrací je po skončení výuky.²⁴

Díky natáčení došlo i k soudním sporům, sebevraždě a dlouhým diskuzím veřejnosti. Otevřel se problém žákovské šikany, šikany učitelů ze strany žáků a naopak. V současné době učitelé i tzv. nová média svádí určitý nevyhlášený boj o přízeň dítěte. Oba se snaží upoutat pozornost. Pro média je to určitý způsob podnikání, kdy se snaží zaujmout a někdy i za cenu polopravd až lží. Učitel má jiné cíle, dalo by se říci, že zodpovědnější jako je například celkový rozvoj osobnosti žáka, jakási harmonizace jeho vývoje, předávání vědomostí, rozvoj dovedností a kritického myšlení, vytváření hodnotového systému atd. Navíc je učitel také tím, kdo vede žáky ke správnému rozvíjení a používání mateřského jazyka. A jak jsou na tom tištěná media s předkládanými informacemi o školství? Ačkoli se během voleb často mluví o prioritách, tak o těch, které se týkají školství, se v tištěných médiích dozvíme jen velmi málo. Celkově když se podíváme, kolik novin se pravidelně věnuje školské problematice nebo má dokonce stálou rubriku, tak je to žalostné. Nakonec se zdá, že novinářsky je to nezajímavé téma. Veřejnost je informovaná o velkých změnách ve školství jako je inkluze nebo karierní řád, ale málo se rozebírá stav školství, dobré příklady, úspěšnost, výsledky, ale i mravenčí práce pedagogů.

---

²⁴Konec mobilů ve školách: V USA zablokují žákům mobilní telefony geniálním zařízením – Svobodný monitor. Svobodný monitor – Nezávislý deník [online]. Copyright © Copyright Svobodný monitor 2016 [cit. 01.02.2017]. Dostupné z: <http://www.svobodnymonitor.cz/zpravy/konec-mobilu-ve-skolach-v-usa-zablokujizakum-jejich-mobily-genialnim-zarizenim/>

Zvláštní je, že řada tzv. celebrit a prvních dam zaštiťuje různé nadace, které se věnují postiženým dětem, dospělým nebo lidem v obtížných situacích. Jsou za to mediálně velebeny. Ale práce těch, kteří se denně starají o děti a dospělé je velmi málo finančně a společensky ohodnocena. Až si jednou bude společnost vážit tzv. pomáhající práce (zdravotnictví, školství, sociální práce), patrně budeme moci mluvit o vyspělé společnosti.

2.3 Rodinný život a volný čas

Akademický encyklopedický slovník charakterizuje rodinu následovně:

„Rodina je malá společenská skupina založená na manželství či pokrevním příbuzenství. Její členové jsou spojeni společným soužitím, vzájemnou morální odpovědností a vzájemnou pomocí. Rodina je nejdůležitější formou organizace soukromého života. Její formy a funkce závisí na výrobně společenských vztazích a kulturní úrovni společnosti.“²⁵

M. Bartoňová a J. Pipeková upozorňují na velikou změnu v právech a povinnostech členů rodiny po narození dítěte. Změny se týkají i v přizpůsobení jejich časového rozvrhu. Pokud dochází k rozvodům, bývá to často z důvodu sobectví jednoho z partnerů. Zátěž rodiny se v průběhu vývoje rodiny mění. V období puberty dochází k častým výchovným problémům. Pokud je v rodině postižené dítě, nároky na rodinu, na všechny členy rodiny, jsou velmi vysoké.

Na rodinu s dítětem s postižením musíme nahlížet v několika úrovních. Nejprve je třeba analyzovat životní situaci rodiny. S tím se pojí otázka, jak narození dítěte s postižením rodina prožívá a zpracovává a jaké úkoly plní, co se týče vývoje takového dítěte. Teprve na základě poznání těchto aspektů lze stanovit odbornou pomoc, kterou je třeba realizovat v kooperaci jak na úrovni jednotlivých rodin, tak na úrovni společenské.“²⁶

Taková rodina prochází fázemi šoku, popření, smutkem, zlostí, úzkostí i pocity viny. Potom nastupuje období rovnováhy a posledním stadiem je reorganizace, kdy rodina vzniklou situaci přijímá a hledá optimální cesty do budoucnosti. Pokud se rodiče nerozejdou, situace je naopak časem stmelí. Také se naučí zvládat reakce okolí. Pro rodinu je zásadní, aby byla informována o stavu dítěte a jeho možnostech, potřebuje rovněž emocionální,

²⁵ Kolektiv autorů encyklopedického institutu ČSAV. *Ilustrovaný encyklopedický slovník*, 1. vyd. Praha 1982.

²⁶ PIPEKOVÁ, J. a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*, 3.vyd. Brno: Paido, 2010. s. 43.

finanční a sociální podporu. Sourozenci postiženého dítěte potřebují cítit, že oni sami nejsou diskriminováni, že nejsou na vedlejší koleji. Někdy se může stát, že rodiče přetěžují zdravého sourozence a ten pak může postiženého odmítat. Rozumní rodiče hledají cestu ke komunikaci postiženého s okolím. Hledat, co dítě umí a od toho se odrazit, najít jeho rezervy.²⁷ K tomu je ideální vhodně využít volný čas. Tímto časem je myšlena určitá část dne, kdy nemáme žádné povinnosti, kdy si sami můžeme naplánovat činnost, která je nám milá. Můžeme ho věnovat sobě anebo rodině.

Přesnější a úplnější je však jeho charakteristika jako činnosti, do níž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení.“²⁸

Volný čas vnímá B. Hájek jako čas, který zbývá po splnění povinností a uspokojení potřeb. Vedle toho je čas pracovní, tj. čas strávený v práci, ve škole nebo při přípravě na vyučování a čas vázaný, tj. doba určena k uspokojování základních potřeb jako je spánek, hygiena anebo doba věnována péči o dítě.²⁹

Organizace volného času v rodinách se zdravými dětmi je často náročná. Sladit školní rozvrh, pracovní dobu a zájmovou činnost všech dětí není jednoduché. Pro rodinu je důležité, aby alespoň o víkendu trávila volný čas společně. Některé rodiny upřednostňují sport, turistiku, jiné kulturní nebo tvořivé akce. Přizpůsobují se jeden druhému, zohledňují věk dětí a jejich možnosti. Podobné je to i v rodinách s postiženým dítětem, jen je to náročnější.

V současné době je řada organizací a agentur, které průběžně nabízejí rodičům s dětmi aktivity všeho druhu. Děti se tak dostávají do styku s jinými dětmi, učí se reagovat na nové situace. Také pro rodiče s postiženými dětmi jsou speciální programy, ale nabídka zatím není tak velká. V praxi si volný čas organizují rodiče sami anebo společně s dalšími podobnými rodinami či se spřátelenými rodinami se zdravými dětmi. Oblíbená u zdravých i postižených dětí je výchova prožitkem. Jde o prožívání nových zážitků a dobrodružství v přírodním i v městském prostředí. Někdy jde o strukturované hry, jindy o hry v terénu anebo o trénink přežití v přírodě. Fyzicky náročné mohou být sportovní akce, jako je horolezectví nebo vodácké akce. Žáci se s prvky výchovy prožitkem setkávají na základních školách v rámci škol v přírodě anebo při seznamovacích kurzech.

---

²⁷ PIPEKOVÁ, J. a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*, 3.vyd. Brno: Paido, 2010. s. 44-47.

²⁸ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, 1. vyd. Praha: Portál, 2004. s. 13.

²⁹ HÁJEK, B. a kol. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*, 1. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 10.

Významné místo v trávení volného času má pro všechny děti, tedy i postižené hudba. Hudba sama o sobě působí na člověka velmi intenzivně a pozitivně. Při muzikoterapii se využívají různé hudební složky – melodie, harmonie, rytmus, dynamika atd. k podpoře budování vztahů, uvolnění emocí a k rozšíření vnímavosti. Muzikoterapeut by měl umět prokládat muzikoterapii různými přesahy – relaxačními technikami, autogenním tréninkem i dalšími terapeutickými technikami. Pokud je dítě hudebně nadané, bylo by dobré, kdyby se mohlo hudebně rozvíjet zpěvem nebo hrou na hudební nástroj.

Hudební interpretace pomáhá dětem zbavit se strachu a úzkosti. Navíc dodává do jejich vyjadřování a chování potřebná pravidla. Zpěv i hudební vystoupení má značný vliv na posilování sebevědomí a seberealizaci. Muzikoterapie také uvolňuje pohybové, dramatické a výtvarné projevy.³⁰

Význam rodiny pro zdravý vývoj jedince je nezastupitelný a smysluplné trávení volného času obohacuje nejen dítě, ale i celou rodinu. Společným trávením volného času se navíc upevní jejich vzájemné vztahy. Řada pedagogů má i jinou zkušenost, a to když si žáci stěžují, že si rodiče s nimi nepovídají a ve všední den jsou rádi, když je nevidí a mají čas pro sebe. Domnívají se, že rodiče jsou unavení a chtějí mít klid. Složitá je situace i v rodinách samoživitelek. K nedostatku času se přidružují i ekonomické problémy.

3. PERSPEKTIVY PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ

3.1 Inkluze

Inkluze se chápe jako integrace všech žáků se speciálními potřebami do běžných škol. Pro úplnou inkluzi ale zatím nejsou v naší zemi podmínky.³¹ Inkluzi předcházela integrace žáků do běžných tříd, ke které docházelo na některých školách již od počátku devadesátých let, jinde později. Až do roku 1989 se postižené děti vzdělávaly v běžných základních školách výjimečně. Změnu umožnil nový školský zákon z roku 1991. Ve světě se integrují děti hlavně

---

³⁰ MULLER, O. a kol., *Terapie ve speciální pedagogice*, Praha: Grada, 2014. s. 63-64.

³¹ BARTOŇOVÁ, Miroslava, Marie VÍTKOVÁ, Barbora BOČKOVÁ, *Inkluze ve škole a ve společnosti jako interdisciplinární téma*, Brno: Masarykova univerzita, 2016. s. 17.

ve skandinávských zemích, Itálii, Řecku, ve Velké Británii, Španělsku a Rakousku. Naopak v Portugalsku, v Irsku a Francii působí dva systémy – speciální a běžný.³²

Inkluze vlastně vychází ze základních práv dítěte – z práva na důstojnost, vzdělání a rovné podmínky. Navazuje na zkušenosti z integrace, kdy učitel pracuje podle individuálních plánů jednotlivých žáků se speciálními potřebami. Za ideálních podmínek mohou být ve třídě přítomni dva učitelé, z toho jeden speciální pedagog. Běžně je ve třídách s integrovanými dětmi jeden učitel a asistent pedagoga – nejčastěji vychovatel. Dříve to byl osobní asistent žáka. Do tříd se kromě žáků s diagnózou opravňující k zařazení do individuální integrace zařazují také žáci – cizinci. Děti se speciálními potřebami jsou přijímáni do škol na základě rozhodnutí ředitele školy, který je v tomto případě správním úřadem. Jestliže škola dítě nepřijme, je povinna řádně odůvodnit své rozhodnutí. Proti rozhodnutí se může rodič odvolat. Nejčastějším důvodem nepřijetí je argumentace, že ve škole nejsou podmínky k zajištění speciálních potřeb dítěte. Inkluze ale předpokládá, že škola má taková řešení naopak nalézt, nikoli odůvodňovat, proč to není možné.³³ V některých školských zařízeních dochází k problémům při zařazování těchto žáků do školní družiny. Školy se brání s odůvodněním, že nemohou zajistit bezpečnost žáků. Po stížnostech ze strany rodičů se k problému vyjádřil také ombudsman:

„Zavedení obecného pravidla o nepřijímání žáků vyžadující asistentskou péči nebo žáky s diagnostikovanou poruchou chování do školní družiny představuje přímou diskriminaci z důvodu zdravotního postižení. Zákaz diskriminace v přístupu a poskytování vzdělání podle antidiskriminačního zákona a školských předpisů se vztahuje i na školní družinu. Školní družina je integrální součástí základní školy, v níž se uskutečňuje zájmové vzdělávání.“³⁴

MŠMT ČR klade nyní velký důraz na zavedení inkluze do českých škol, neboť podle společné zprávy příslušného výboru OSN a dalších organizací, které se zabývají právy lidí se zdravotním postižením, neplní Česká republika své závazky dostatečně. Lidé s postižením nadále nemají rovnoprávný přístup ke vzdělání a na trh práce, nemají ani možnost plně

---

³² MICHALÍK, J. *Školská integrace dětí se zdravotním postižením*, 1. vyd., Olomouc: UP, 1999. s. 23-24.

³³ Právní minimum při zajištění asistenta pedagoga - Inkluze.cz. Aktuality - Inkluze.cz [online]. Copyright © 2010 Jana Štěpánová [cit. 01.02.2017]. Dostupné z: <http://www.inkluzivni-vzdelavani/clanek-741/pravni-minimum-pri-zajisteni-asistenta-pedagoga>

³⁴ Právní minimum při zajištění asistenta pedagoga - Inkluze.cz. Aktuality - Inkluze.cz [online]. Copyright © 2010 Jana Štěpánová [cit. 01.02.2017]. Dostupné z: <http://www.inkluzivni-vzdelavani/clanek-741/pravni-minimum-pri-zajisteni-asistenta-pedagoga>

se podílet na dění ve společnosti a v oblastech života, které se jich týkají. Zpráva zároveň navrhuje určitá zlepšení:

- individuální úpravy ve prospěch žáka,
- vytvoření bezbariérových přístupů do škol,
- používání speciálních pomůcek,
- zabezpečení vyškolených osobních asistentů,
- vzdělávání pedagogů,
- vzdělávání ostatních pracovníků školy.

Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením je pro Českou republiku závazná od podpisu její ratifikace a po vyhlášení ve *Sbírce mezinárodních smluv* dne 12. února 2010. Úmluva se stala součástí právního řádu České republiky.³⁵ Problémem inkluze zatím je, že se na odborné úrovni a ve společnosti diskutuje o právech postižených a jejich práva nikdo nezpochybnuje, ale málo, téměř vůbec se nediskutuje, jak zabezpečit podmínky pro realizaci inkluze z hlediska práce pedagogů – např. úprava počtu žáků ve třídách, navýšení pracovníků ve ŠD, úprava pracovního úvazku, zajištění pravidelné relaxace, výjezdy do zahraničních škol apod.

3.2 Hořící učitelé

V každém zaměstnání jsou lidé, kteří svou práci více a jiní méně prožívají. Někteří, se jí věnují nad časový rámec. J. Křivohlavý na základě řady studií uvádí, že jedním z hlavních faktorů způsobující vyhoření je uspokojení či neuspokojení základní existenční potřeby - smysluplnosti bytí.

„Prožívání smysluplnosti existence je přitom jevem v jádru subjektivním. Vztahuje se jak pocitu (představě) smysluplnosti práce, tak k pocitu smysluplnosti života jako celku. Zážitek smysluplnosti práce je přitom dílčím úsekem celkové životní spokojenosti a jednou z nejdůležitějších složek smysluplnosti bytí.“³⁶

---

³⁵ Právní minimum při zajištění asistenta pedagoga - Inkluze.cz. Aktuality - Inkluze.cz [online]. Copyright © 2010 Jana Štěpánová [cit. 01.02.2017]. Dostupné z: <http://www.inkluze.cz/inkluzivni-vzdelavani/clanek-741/pravni-minimum-pri-zajisteni-asistenta-pedagoga>

³⁶ KŘIVOHLAVÝ, J., *Hořet, ale nevyhořet*, 2. vyd. Kostelní Vydří: KNA, 2012. s. 102.

Člověk má v sobě kromě přirozených potřeb také motivační síly, přirozené hnací síly, ale i motivační sílu cílů. Otázka smysluplnosti se vynořuje tam, kde potřebujeme řešit různé psychické obtíže včetně stresů a depresí. Do stresu se dostáváme, jestliže negativní vlivy, které na nás působí, převyšují naše možnosti a schopnosti tyto negativní vlivy zvládat. Sama smysluplnost má různé významy. Mezi ně patří např. vnímání celku. Detaily dostávají smysl jen díky pochopení celku. Jinou otázkou smysluplnosti je problematika hodnot, tj. co pro nás má a co nemá hodnotu. V současnosti se používá termín priorit. Pojmem vyjadřujeme, čemu dáváme přednost, které hodnoty stojí za to, abychom o ně usilovaly, aby dodávaly smysluplnost našeho bytí. Hoření nebo vyhoření tedy souvisí s naší duchovní oblastí. Pokud náš život se začne stávat méně smysluplným až nesmyslným, vyhoříme. Z hlediska prevence psychického vyčerpání a vyhoření se otázkami smysluplnosti zabývá etika a víra. K prevenci vyhoření patří řešení stresu, tj. vzdát se určitých aktivit, něco nedělat – např. přenést částečně zodpovědnost na někoho jiného, přerozdělit práci, případně ji odmítnout, odejít. Druhou možností je přibrat aktivity, které směřují k relaxaci. Situaci je třeba řešit dříve, než se objeví totální vyhoření.³⁷ V souvislosti s učitelskou profesí jde o výjimečnou fyzickou a psychickou náročnost. Učitel se denně dostává do četných situací, na které musí okamžitě reagovat. Navíc se očekává, že reakce budou bezchybné.

Profese učitele v sobě zahrnuje daleko více činností a kompetencí, jež neupotřebí pouze ve vlastním vyučování. V oblasti mezilidských vztahů vstupuje učitel do interakce s mnoha subjekty, proto zejména v sociálně emocionální oblasti bývá vystaven trvalé zátěži. Ta se potom může negativně projevit ve formě stresů až vyhoření. Samotný proces vyhořívání probíhá u učitelů v několika stadiích:

nadšení: Učitel má vysoké ideály a velmi se angažuje pro školu a žáky.

stagnace: Ideály se nedaří realizovat, mění se jejich zaměření, požadavky žáků, rodičů a vedení školy začínají učitele pomalu obtěžovat.

frustrace: Učitel vnímá žáky negativně, na kázeňské problémy častěji reaguje donucovacími prostředky. Škola pro něj představuje velké zklamání.

apatie: Mezi učitelem a žáky vládne nepřátelství. Učitel dělá jen to nejnutnější, vyhýbá se

---

³⁷ KŘIVOHLAVÝ, J., *Hořet, ale nevyhořet*, 2. vyd. Kostelní Vydří: KNA, 2012. s. 102- 107.

odborným rozhovorům a jakýmkoli aktivitám.

syndrom vyhoření: Je dosaženo stadia úplného vyčerpání.³⁸

Společnost by měla usilovat o to, aby tzv. pomáhající profese měly dostatečné podmínky pro zachování vlastního duševního zdraví. Učitel vzdělává a vychovává generace mladých lidí, je proto v zájmu všech, aby i oni byli zdraví.

---

³⁸ Učitelské noviny. Učitelské noviny [online]. Copyright © Copyright 2010 [cit. 01.02.2017]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=3021>

PRAKTICKÁ ČÁST

4. CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU

Zaměstnanci (respondenti) zkoumaného vzorku pracují na velké základní škole, která poskytuje vzdělání přibližně 900 žákům. Většina pracovníků vykonává své povolání v hlavní budově, a jen malá část pracuje v expozituře, v budově pro žáky prvního a druhého ročníků. Škola má dobrou pověst, věnuje velkou pozornost výuce cizích jazyků a estetické výchově. Získala i titul excelentní jazyková škola. Na škole pracuje 83 pedagogických pracovníků, z toho 55 učitelů, 16 vychovatelů a 12 asistentů pedagoga. Většina pedagogů jsou ženy.

Tabulka 2: Přehled pedagogických pracovníků a asistentů pedagoga

Věk	do 20 let	21–30 let	31-40 let	41-50 let	51-60 let	< 61 let
učitelé	-	14	12	11	10	8
vychovatelé	-	3	4	3	2	4
asistenti	-	2	4	5	1	-
z toho žen	-	19	20	19	13	12

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Respondenty jsem volil tak, aby v každém vzorku byli zástupci nastupující generace učitelů, generace středního věku a starší učitelé. V každém vzorku je alespoň jeden muž, nemohl jsem ale zařadit muže k vychovatelům, neboť zde žádný není zaměstnán. Do tabulky jsem také uvedl asistenty pedagoga, ale šetření jsem neprováděl, protože jsou zaměstnaní krátkou dobu. Původně jsem do výzkumu chtěl zařadit i vedení školy, ale rozmyslel jsem si to, došel jsem k závěru, že by to bylo nevhodné.

Před započítáním rozhovoru jsem vysvětlil kolegům, že výzkum provádím pro potřeby mé bakalářské práce. Všichni se zařazením do výzkumu souhlasili s příslibem, že jejich anonymita bude zachována. Bylo by jim nepříjemné, mluvit pravdu a vědět, že je může někdo

rozpoznat. Z tohoto důvodu jsem všem pozměnil jejich jména. Při rozhovoru jsem si dělal většinou poznámky, byť jsem měl původně představu, že si dialogy nahraji. S tím ale zaměstnanci školy nesouhlasili, ostýchali se a na rovinu mi řekli, že by se jim nemluvilo uvolněně anebo že by to pak raději odmítli.

Na úvod jsem si připravil pět otázek, na které jsem nechtěl slyšet odpovědi ano, ne, nevím, ale promluvit si o tom, jak se jim problém vyhoření pedagogů jeví. Poté jsem je požádal o vyplnění dotazníku s dvaceti položkami. Setkal jsem se se vstřícností kolegů, byli ochotni mi pomoci. Také se zajímali o konečné výsledky, až bude písemná práce kompletní.

4.1 Speciální pedagogové a vychovatelé prvního stupně

ROZHOVOR S PANÍ VYCHOVATELKOU ALENOU

Alena je nejmladší paní vychovatelka ve škole, ve které pracuje. Asi od dvanácti let věděla, že chce studovat Střední pedagogickou školu v Praze. Ve školství pracuje druhým rokem. Původně se chtěla věnovat malým dětem, ale větší perspektivu uplatnění nakonec viděla ve vychovatelství. Domnívá se, že své pedagogické znalosti uplatní i ve své rodině. Má silné sociální cítění a výhledově by ráda pracovala ve speciálním zařízení pro děti anebo pro seniory. Ale zatím nemá potřebnou kvalifikaci ani by z rodinných důvodů nezvládala služby. Přiznává, že práce ve školní družině je jejím dočasným zaměstnáním.

Vadí jí, že zde není žádný profesní postup, tudíž ani finanční. Její finanční ohodnocení a ohodnocení starších kolegyň je takřka bez rozdílu. Je si vědoma toho, že vedení školy finančně motivuje mladé pedagogické pracovníky, aby ze školy neodcházeli. Pro školu to je dobře, ale nechápe, že za ty peníze starší pracují.

Na její práci ji baví venkovní aktivity s dětmi, naopak „přímo nesnáší“ administrativu v ŠD. Během praxe ji zaskočila úzkost, kterou pociťuje, když přepočítává děti. Nikdy předem neví, že má všechny pohromadě. Několikrát se i vyděsila, ale zatím vše dopadlo dobře.

Na otázku, jestli se těší na pondělí, reagovala dlouhým smíchem: „*Jo, nebudu muset vařit, ale vážně, jako každý, kdo jde po víkendu do práce.*“ Konfliktní situace mezi dětmi řeší denně. Zatím nikdy nebyly tak závažné, aby se s někým radila. Spíše má potřebu o tom někomu vyprávět. Bydlí v malém bytě s partnerem. Na jeho žádost mu slíbila, že o problémech ve škole nebude s ním mluvit. Také by byl rád, kdyby doma s přípravou

materiálu „nekramařila“. Proto “mimo“ pracovní dobu obstará materiál a načte inspirace, ale vlastní přípravu dělá po skončení pracovní doby ve škole. Předpokládá, že v profesi vychovatelky ŠD zůstane asi deset let. Již teď pociťuje stagnaci.

Dotazník 1

Č.	Otázka	ano	ne	občas	nikdy
1.	Myslím, že jsem dobrý pedagog	/	-	-	-
2.	Na konci vyučování jsem velmi unavený/á	/	-	-	-
3.	Mám čas na své zájmy	-	-	/	-
4.	Práce s žáky mě uspokojuje	-	-	/	-
5.	Bráním se novým pedagogickým výzvám	-	/	-	-
6.	Trápí mě mediální kritika učitelů	/	-	-	-
7.	Nevnímám někdy své žáky	-	-	-	/
8.	Cítím se vyčerpaný/á	-	-	/	-
9.	Rád/a riskuji	-	/	-	-
10.	Snažím se na sobě pracovat	/	-	-	-
11.	O víkendu naberu dostatek energie	/	-	-	-
12.	Rád/a mám poslední slovo	-	-	/	-
13.	Administrativu zvládám bez problémů	-	/	-	-
14.	Rodiče žáků mají můj soukromý mobil	/	-	-	-
15.	Myslím, že jsem kreativní učitel/ka	/	-	-	-
16.	Cítím podporu ze strany rodičů	/	-	-	-
17.	Umím zatnout zuby a jít dál	-	-	/	-
18.	Jsem aktivní nad rámec povinností	/	-	-	-
19.	Chodím z práce do práce (domů)	-	-	/	-
20.	Dopřeji si pohyb o víkendu	-	-	/	-
21.	Na své zájmy mám čas	-	-	/	-
22.	Zanedbávám rodinu	-	-	/	-
23.	Vždy mám včas opravené testy	-	-	-	-
24.	Vedení mě chválí	-	-	/	-
25.	Jsem spokojen/á s výší svého platu	-	/	-	-

Stručné vyhodnocení

Paní vychovatelka Alena má zdravé sebevědomí, profesně si věří a je ochotna na sobě dále pracovat. Domnívá se, že je kreativní. Věnuje se dětem a cítí se za ně zodpovědná. S rodiči spolupracuje. Vadí jí administrativní zátěž a chybí jí dostatek času na relaxaci. Necítí se dobře platově ohodnocena, byť jí vedení školy občas dá najevo, že je s její prací spokojené. Rovněž je jí nepříjemný mediální obraz o učitelích.

ROZHOVOR S PANÍ VYCHOVATELKOU DANOU

Paní Dana je velmi obětavou paní vychovatelkou. Několikrát se hlásila na studium speciální pedagogiky, ale přijata zatím nikdy nebyla. Mezitím si udělala různé kurzy z oblasti speciální pedagogiky, naučila se i prstovou abecedu, prošla i školením pro práci s autistickými dětmi. Po posledním nepřijetí odešla na dva roky ze školství. Pracovala v administrativě. V práci byla nešťastná, nešlo o tvořivé zaměstnání, neuspokojovalo ji to. Byla nucena vyhledat i odbornou pomoc. Psycholog ji doporučil vrátit se k dětem a dělat práci, která ji naplňuje, byť se jí nedaří studovat vytoužený obor. Paní Dana je bezdětná a prací s dětmi doslova žije. Do práce se těší, protože je zvědavá, jak budou děti reagovat na její nové nápady. Děti je umí ocenit. Když mluvíme o profesi vychovatelky, posmutní. Myslí, že se hodně snaží, věnuje dětem i velký kus svého času, ale neschopnost dostat se na školu ji stahuje dolů. Myslí, že děti nešídí, ale je to v ní. Školství ji zklamalo v tom, že nepřihlíží k tomu, že řada lidí pracuje, vzdělává se a chtělo by se dále vzdělávat, ale nejde to. Uznává, že maturant má jisté vědomosti, které ona už nemá, na druhou stranu řada vystudovaných pedagogů nenastoupí do škol anebo záhy odchází do jiných profesí. Proč ti, kteří chtějí zůstat a pracovat pro děti nejsou zohledněni? Vzniklé konfliktní situace řeší v klidu a rodiče ji respektují. Je ale poněkud zahořklá a sama se sebou nespokojená, neboť si nedovede představit, že by s tak nízkým finančním ohodnocením měla do budoucna žít. Ráda by měla nějaké existenční zázemí, perspektivu. Zatím si přivydělává druhým zaměstnáním, které také není dobře placené. Přesto neuvažuje ze školství odejít, byť by ráda učila, vychovatelství ji zcela neuspokojuje, cítí se frustrovaná.

Dotazník 2

Č.	Otázka	ano	ne	občas	nikdy
1.	Myslím, že jsem dobrý pedagog	/	-	-	-
2.	Na konci vyučování jsem velmi unavený/á	-	-	/	-
3.	Mám čas na své zájmy	/	-	-	-
4.	Práce s žáky mě uspokojuje	/	-	-	-
5.	Bráním se novým pedagogickým výzvám	-	/	-	-
6.	Trápí mě mediální kritika učitelů	/	-	-	-
7.	Nevnímám někdy své žáky	-	-	-	/
8.	Cítím se vyčerpaný/á	-	-	/	-
9.	Rád/a riskuji	-	/	-	-
10.	Snažím se na sobě pracovat	/	-	-	-
11.	O víkendu naberu dostatek energie	/	-	-	-
12.	Rád mám poslední slovo	-	/	-	-
13.	Administrativu zvládám bez problémů	/	-	-	-
14.	Rodiče žáků mají můj soukromý mobil	/	-	-	-
15.	Myslím, že jsem kreativní učitel/ka	/	-	-	-
16.	Cítím podporu ze strany rodičů	/	-	-	-
17.	Umím zatnout zuby a jít dál	/	-	-	-
18.	Jsem aktivní nad rámec povinností	/	-	-	-
19.	Chodím z práce do práce (domů)	/	-	-	-
20.	Dopřeji si pohyb o víkendu	-	-	/	-
21.	Na své zájmy mám čas	/	-	-	-
22.	Zanedbávám rodinu	-	/	-	-
23.	Vždy mám včas opravené testy	-	-	-	-
24.	Vedení mě chválí	-	-	/	-
25.	Jsem spokojen s výší svého platu	-	-	-	/

Stručné vyhodnocení

Paní Dana odpovídala jako velmi aktivní a kreativní paní vychovatelka. Škole věnuje hodně času, a to jak dětem, tak se i sama dále rozvíjí. Domnívá se, že dělá hodně pro školu a nevadí jí ani administrativní zátěž. Někdy se cítí po pracovní době unavená až vyčerpaná. Nelíbí se jí mediální obraz o práci učitelů a finanční ohodnocení práce vychovatelky. Občasná pochvala vedení se nepromítá do odměn. Na nedostatek času pro sebe si nestěžuje. Žije aktivně i ve svém volném čase.

ROZHOVOR S PANÍ VYCHOVATELKOU KARLOU

Paní vychovatelka Karla je v důchodovém věku. Vystudovala Střední pedagogickou školu, obor vychovatelství. Během studia se ale rozhodla, že do školství nenastoupí. Již v průběhu praxi měla pocit, že se jí nedaří udržet kázeň a že volba studia nebyla správná. Po maturitě nastoupila jako referentka do cestovní kanceláře. Práce se jí líbila, střídavě cestovala anebo byla v kanceláři. Po roce 1989 se na trhu objevila řada nových cestovních agentur s mladými lidmi a ona pochopila, že se bude muset pokorně vrátit ke své profesi. Paní Karla ovládá tři jazyky, a kdyby to bylo možné, raději by učila nějaký jazyk než se „zlobila“ s dětmi. Vadí jí, že se všechno musí říkat několikrát, že děti nevnímají, neposlouchají. Na střední školu se hlásila kvůli matematice, protože tam nebyla tak náročná jako na gymnáziu. Snaží se dát svému oddělení určitý řád, pravidla, ale naráží na organizační zátěž. Tím rozumí odchody žáků na kroužky anebo výjimečná vyzvedávání žáků. Ze všeho nejvíc nemá na své práci ráda denní dozory ve školní jídelně. Děti se vždy nevejdou k jednomu stolu a několik dětí musí sedět u jiného stolu. Před jídelnou je šatna, a kdyby se některé dítě rozhodlo odejít, tak si toho hned nevšimne. Jestli se na něco těší, tak je to na důchod. Nemyslí si, že by se pedagogická práce měla dělat po celou dobu pracovního života. Ona ji celou dobu nedělá a cítí se vyčerpaná. Některé profese by měly jít do důchodu dříve anebo by měly mít vytvořeny podmínky pro přechod na jinou práci, alespoň na posledních pět let před důchodem. Domnívá se, že pedagogická práce je náročná hlavně na udržení kázně. Na pondělí se netěší, těší se, jak již bylo řečeno, do důchodu. Práci domů si nenosí, raději zůstává ve škole déle anebo přichází dříve. S manželem se kdysi takto dohodli. Domov je podle ní o rodině, ne o práci.

Dotazník 3

Č.	Otázka	ano	ne	občas	nikdy
1.	Myslím, že jsem dobrý pedagog	-	-	/	-
2.	Na konci vyučování jsem velmi unavený/á	-	-	/	-
3.	Mám čas na své zájmy	/	-	-	-
4.	Práce s žáky mě uspokojuje	-	-	/	-
5.	Bráním se novým pedagogickým výzvám	/	-	-	-
6.	Trápí mě mediální kritika učitelů	-	-	/	-
7.	Nevnímám někdy své žáky	/	-	-	-
8.	Cítím se vyčerpaný/á	-	-	/	-
9.	Rád/a riskuji	-	-	/	-
10.	Snažím se na sobě pracovat	-	-	/	-
11.	O víkendu naberu dostatek energie	-	-	/	-
12.	Rád/a mám poslední slovo	/	-	-	-
13.	Administrativu zvládám bez problémů	-	-	/	-
14.	Rodiče žáků mají můj soukromý mobil	/	-	-	-
15.	Myslím, že jsem kreativní učitel/ka	-	-	/	-
16.	Cítím podporu ze strany rodičů	-	-	/	-
17.	Umím zatnout zuby a jít dál	-	-	/	-
18.	Jsem aktivní nad rámec povinností	-	-	/	-
19.	Chodím z práce do práce (domů)	-	-	/	-
20.	Dopřeji si pohyb o víkendu	-	-	/	-
21.	Na své zájmy mám čas	/	-	-	-
22.	Zanedbávám rodinu	-	/	-	-
23.	Vždy mám včas opravené testy	-	-	-	-
24.	Vedení mě chválí	-	/	-	-
25.	Jsem spokojen s výší svého platu	-	/	-	-

Stručné vyhodnocení

Paní vychovatelka Karla je odevzdaná osudu neboli značně apatická. Pracuje posledním rokem a její přístup je tím poznamenán. Na většinu otázek odpovídá slovem *občas*. Na sebe si ale udělá čas, komentuje to slovy, že je šťastně vdaná. Není spokojená s platem ani s hodnocením vedení školy. Nemluví pozitivně ani o práci s dětmi. Během kontaktu je velmi přímá. Neznal jsem ji jako mladou kolegyni, ale nyní ji vnímám jako vyhořelého pedagoga, i když se cítí unavená a vyčerpaná jen občas.

4.2 Speciální pedagogové a učitelé druhého stupně

ROZHOVOR S PANÍ UČITELKOU KATEŘINOU

Paní učitelka vystudovala speciální pedagogiku, ale po ukončení studia vycestovala na dva roky do Velké Británie a na rok do Francie jako au-pair. Chtěla si zdokonalit jazyky a tím i rozšířit možnost uplatnění po návratu do České republiky. Ve Velké Británii měla na starosti jedno dítě se speciálně vzdělávacími potřebami (chlapec - Downův syndrom) a jeho zdravou mladší sestru. Ve Francii pečovala o chlapce s ADHD³⁹. Práci ve Francii hodnotí jako náročnější, ztíženou špatnou komunikací při afektu dítěte. Práci au-pair předčasně ukončila. Po návratu do ČR se rozhodla učit tzv. nadané děti, proto si vybrala školu s dobrou pověstí jazykové školy. Překvapilo ji, že třídy jsou plné (cca. 30 dětí) a že jsou zde integrované děti s poruchou učení (SPU) i děti cizinců. V Británii je ve třídě s cizinci méně žáků anebo jsou dočasně, než se naučí potřebný jazyk, ve specializované třídě v rámci školy. Kateřina je manuálně zručná, ráda učí, ale vadí jí, že bojuje s kázní. Po třech letech cítí, že by si na čas odpočinula anebo si našla jinou práci, možná v nějaké nadaci. Také by ráda založila vlastní rodinu. Studovat speciální pedagogiku byla její první volba. Už na střední škole a vysoké škole vedla dívčí skautský oddíl. Nyní si přivydělává občasným hlídáním malých dětí, aby měla peníze na realizování svých zájmů. Nechce skončit jako starší učitelky, které školou příliš žijí. Na pondělí se někdy těší, jindy ne. Obvykle je za tím momentální situace ve třídě. Například po řešení nějakého konfliktu cítí, že je třída rozdělena nikoli podle správného postoje, ale podle toho, kdo s kým kamarádí. Přemýšlí, jak situaci vylepšit a

---

³⁹ neurovývojová porucha s názvem Attention Deficit Hyperactivity Disorder.

nebrání se radám od starších kolegů. Na profesi učitele ji překvapilo snad nejvíce to, že poznává sebe jinak než doposud. Pedagogická práce vyžaduje důslednost. Nikdy předtím si důležitost této vlastnosti neuvědomovala. Líbí se jí velký prostor pro kreativnost při výuce. Nikdo ji nenutí učit podle nějaké šablony a je na ni, jaké metody a formy práce zvolí. To jí možná na nějaký čas ve školství udrží, ale rozhodně ne celý život. Nechce vypadat jako starší kolegyně koncem školního roku.

Dotazník 4

Č.	Otázka	ano	ne	občas	nikdy
1.	Myslím, že jsem dobrý pedagog	/	-	-	-
2.	Na konci vyučování jsem velmi unavený/á	-	-	/	-
3.	Mám čas na své zájmy	/	-	-	-
4.	Práce s žáky mě uspokojuje	/	-	-	-
5.	Nebráním se novým pedagogickým výzvám	/	-	-	-
6.	Trápí mě mediální kritika učitelů	-	-	/	-
7.	Nevnímám někdy své žáky	-	-	-	/
8.	Cítím se vyčerpaný/á	-	-	/	-
9.	Rád/a riskuji	/	-	-	-
10.	Snažím se na sobě pracovat	/	-	-	-
11.	O víkendu naberu dostatek energie	/	-	-	-
12.	Rád mám poslední slovo	/	-	-	-
13.	Administrativu zvládám bez problémů	-	-	/	-
14.	Rodiče žáků mají můj soukromý mobil	/	-	-	-
15.	Myslím, že jsem kreativní učitel/ka	/	-	-	-
16.	Cítím podporu ze strany rodičů	-	-	/	-
17.	Umím zatnout zuby a jít dál	/	-	-	-
18.	Jsem aktivní nad rámec povinností	/	-	-	-
19.	Chodím z práce do práce (domů)	-	-	/	-
20.	Dopřeji si pohyb o víkendu	/	-	-	-
21.	Na své zájmy mám čas	/	-	-	-
22.	Zanedbávám rodinu	-	-	/	-
23.	Vždy mám včas opravené testy	-	-	/	-
24.	Vedení mě chválí	-	-	/	-
25.	Jsem spokojen s výší svého platu	-	/	-	-

Stručné vyhodnocení

Paní učitelka Kateřina je plná elánu a pedagogického optimismu. Přestože si věří a na sobě pracuje, nechce učit celý svůj život. Bere to jako zkušenost a tvůrčí práci. Dovede si dobře organizovat svůj den. Nachází potřebný prostor pro vlastní vyžití ve volném čase. Přípravu do školy bere jako součást kreativní práce. Občas nestíhá vše potřebné mít opravené. Svazuje ji to a pracuje na zlepšení. Ví, kolik času věnuje přípravě, a proto ji trápí negativní slova na práci učitelů. Zřejmě je ve stádiu frustrace.

ROZHOVOR S PANÍ UČITELKOU MARTINOU

Paní učitelka začala učit jako neaprobovaná v malém městě. Ve třídě měla žáky s ADHD i s lehčími formami poruch učení. Sama si studovala různé materiály, aby pochopila, o co jde a jak postupovat při výuce. Práce učitelky se jí zalíbila a problematika postižených dětí ji zaujala. Proto se rozhodla vystudovat speciální pedagogiku. Nikdy neuvažovala odejít do speciálního zařízení, chce učit na základní škole, neboť ve třídách je stále více integrovaných dětí. Baví ji věnovat se jak nadaným žákům, tak těm, kteří potřebují individuální přístup. Během let ve školství se nenaučila “zavřít dveře školy“ a nemyslet na školní problémy. Na hodiny se připravuje po vyučování ve škole, ale protože má děti pubertálního věku, snaží se odcházet ze školy nejpozději ve tři hodiny. Domů si nosí tašku sešitů, což nelibě nese manžel. Zatím ale nevidí jiné řešení. Učení jako takové ji stále baví. Nemá ale ráda administrativu, z počátku často zapomínala něco v termínu odevzdat. Nyní jí to připomíná kolegyně. Nejraději by jenom učila. Kdyby mohla něco ve školství změnit, tak by byla pro menší počet žáků ve třídách. Také by stavěla školy tak, aby byly prostorné s přílehlým parkem a cvičišti všeho druhu. Pokud možno přízemní anebo nejvýše s jedním poschodím. Vadí jí, že ve třídách je malý úložný prostor, i když to navenek tak nevypadá. Třídy druhého stupně jsou většinou specializované a vše k předmětu je po ruce. Na prvním stupni nemůže mít učitel vše ve třídě. Půjčuje si pomůcky z kabinetu, který je pro někoho vzdálenější a skloubit úklid třídy po zakončení hodiny, přípravu na další

a případně se zastavit v kabinetu, nemluvě o osobních potřebách, to je dle jejích slov: „Prostě stres“. Deset minut zbytečného stresu. Navíc některé pomůcky nejsou v takovém počtu, aby si je mohly učitelé půjčit. Pak ještě nastávají domluvy, kdo si, co, kdy a na jak dlouho

půjčí. To jí prostě vadí. Také se stane, že někdo včas něco do kabinetu nevrátí. Přiznává, že s tím má problém i ona. Někdy se jí prostě pomůcka hodí ještě na další hodinu. Neuvažuje, že by odešla ze školství. I přes kritická slova má pedagogickou práci stále ráda a cítí se v ní dobře. Myslí, že umí učit, a že to cítí také žáci a jejich rodiče.

Dotazník 5

Č.	Otázka	ano	ne	občas	nikdy
1.	Myslím, že jsem dobrý pedagog	/	-	-	-
2.	Na konci vyučování jsem velmi unavený/á	/	-	-	-
3.	Mám čas na své zájmy		/	-	-
4.	Práce s žáky mě uspokojuje	/	-	-	-
5.	Bráním se novým pedagogickým výzvám	/	-	-	-
6.	Trápí mě mediální kritika učitelů	/	-	-	-
7.	Nevnímám někdy své žáky	-	-	/	-
8.	Cítím se vyčerpaný/á	/	-	-	-
9.	Rád/a riskuji	-	-	-	/
10.	Snažím se na sobě pracovat	/	-	-	-
11.	O víkendu naberu dostatek energie	-	-	/	-
12.	Rád/a mám poslední slovo	/	-	-	-
13.	Administrativu zvládám bez problémů	-	-	/	-
14.	Rodiče žáků mají můj soukromý mobil	/	-	-	-
15.	Myslím, že jsem kreativní učitel/ka	/	-	-	-
16.	Cítím podporu ze strany rodičů	-	-	/	-
17.	Umím zatnout zuby a jít dál	-	-	/	-
18.	Jsem aktivní nad rámec povinností	-	-	/	-
19.	Chodím z práce do práce (domů)	/	-	-	-
20.	Dopřeji si pohyb o víkendu	-	-	-	/
21.	Na své zájmy mám čas	-	/	-	-
22.	Zanedbávám rodinu	-	-	/	-
23.	Vždy mám včas opravené testy	-	-	/	-
24.	Vedení mě chválí	-	-	/	-
25.	Jsem spokojen s výší svého platu	-	/	-	-

Stručné vyhodnocení

Paní učitelka Martina má svoji práci ráda, baví ji učit. Vnímá negativně společenské a platové ohodnocení pedagogů, ale přesto neuvažuje opustit svou profesi. Občas vše nezvládá např. povinnosti doma a ve škole. Zůstává v ní radost z učení, je ochotna se dále zdokonalovat. Má ráda jistotu. Pro klid ve škole a doma, obětuje vlastní zájmy a čas na relaxaci. Přesto nezvládá všechny povinnosti učitele. Zařazuji ji do stádia stagnace.

ROZHOVOR S PANEM UČITELEM JANEM

Pan Jan pochází z učitelké rodiny a sám si vzal ženu učitelku. Ovšem žádné z jejich dětí neučí. Chtěli mít klidnou práci a nepřáli si, aby jejich děti slyšely to co oni – vulgární kritiku, která se nesla z úst neúspěšných žáků. Jan měl vyšší ambice, ale nakonec jich docílila manželka. V současné době je v předdůchodovém věku a rád by učil ještě nějaký čas navíc. Pracoval vždy na výběrových školách. Pedagogickou fakultu si vybral dobrovolně a s přesvědčením, že je to jeho parketa. Rodiče byli vážení. Měl pocit, že se v případě potřeby bude moci na ně obrátit. Nikdy toho nevyužil. Přesto pociťuje zklamání z profese. Během jeho praxe se školství různě ohýbalo. Dnes kritizuje českou benevolenci. Rodiče i kantoři se často neshodnou na míře poslušnosti, slušnosti a kázně. To pak souvisí i s nižšími nároky na vědomosti žáků. Kde je hranice tzv. učení a přetěžování? Lelkování a malá náročnost ho rozčilují. Na pondělí se sice netěší, ale učí rád. Ve školství by toho změnil hodně. Vrátil by se k prvorepublikovému chápání školy. Během prvního stupně by se žáci projevíli a podle jejich schopností by dále studovali na náročnější a méně náročné větví. Dle p. Jana: „Kritizovali jsme Nejedlého pojetí školy a teď se k němu vracíme.“. Za ty roky, co učí, má řadu osobních pomůcek. Přesto se stále připravuje na předměty, které se stále vyvíjejí – jako např. vlastivěda. Každou chvíli vznikají a zanikají různé podniky, mění se hospodářství, ráz krajiny. Učitel musí sledovat vývoj, aby neříkal něco, co bylo pravdou před třemi lety. Také udržet pozornost žáků není tak jednoduché. Mění se technologie a to i ve škole. Na něco jsou programy, a někdy si učitel sám programy vytváří. Staršímu učiteli to trvá trochu déle, ale přesto chce stačit mladším kolegům i žákům.

Dotazník 6

Č.	Otázka	ano	ne	občas	nikdy
1.	Myslím, že jsem dobrý pedagog	/	-	-	-
2.	Na konci vyučování jsem velmi unavený/á	-	-	/	-
3.	Mám čas na své zájmy	-	-	/	-
4.	Práce s žáky mě uspokojuje	-	-	/	-
5.	Bráním se novým pedagogickým výzvám	-	-	/	-
6.	Trápí mě mediální kritika učitelů	-	-	/	-
7.	Nevnímám někdy své žáky	-	-	/	-
8.	Cítím se vyčerpaný/á	-	-	/	-
9.	Rád/a riskuji	-	-	/	-
10.	Snažím se na sobě pracovat	/	-	-	-
11.	O víkendu naberu dostatek energie	-	-	/	-
12.	Rád mám poslední slovo	/	-	-	-
13.	Administrativu zvládám bez problémů	/	-	-	-
14.	Rodiče žáků mají můj soukromý mobil	/	-	-	-
15.	Myslím, že jsem kreativní učitel/ka	/	-	-	-
16.	Cítím podporu ze strany rodičů	-	-	/	-
17.	Umím zatnout zuby a jít dál	/	-	-	-
18.	Jsem aktivní nad rámec povinností	-	-	/	-
19.	Chodím z práce do práce (domů)	-	/	-	-
20.	Dopřeji si pohyb o víkendu	/	-	-	-
21.	Na své zájmy mám čas	/	-	-	-
22.	Zanedbávám rodinu	-	/	-	-
23.	Vždy mám včas opravené testy	/	-	-	-
24.	Vedení mě chválí	-	-	/	-
25.	Jsem spokojen s výší svého platu	-	/	-	-

Stručné vyhodnocení

Pan Jan je učitelem staré školy – přistupuje zodpovědně ke své práci, snaží se být vždy dobře připraven a nezaskočen, mít včas opravené jak testy tak sešity. Snaží se udržet si krok s novými technologiemi, být tzv. v obraze v komunikaci se žáky. Hodnotí se jako dobrý pedagog a zároveň si umí najít čas na své zájmy a relaxaci. Práce ho už unavuje a vyčerpává, ale ne do té míry, aby uvažoval o odchodu do důchodu. S vyšší platu není spokojen, na druhou stranu nemá ostré výhrady proti mediálnímu obrazu pedagogů. Věří si a na řadu otázek odpovídá slovem *občas*. Negativní věci bere jako realitu, kterou sám nezmění. Zřejmě je ve stádiu vyhoření.

ROZHOVOR S PANÍ UČITELKOU KRISTÝNOU

Kristýna se hlásila na jazyky na filosofickou fakultu. Nebyla přijata a tak šla studovat pedagogickou fakultu. Po absolvování začala učit. Z jejich kamarádek neučí nikdo. Nyní je těhotná a otevřeně říká, že se po mateřské nevrátí do školství. Cítí se “udupaná“, unavená a neuznaná. Všichni ostatní mají vyšší sebevědomí, lepší společenské postavení. Učit chtěla, ale povolání ji velmi zklamalo časovou náročností a celkovou vyčerpaností. Domů chodí unavená, a zatímco je manžel plný energie, chce po práci něco podnikat, ona potřebuje klid, odpočinek a většinou se musí přemáhat. Přitom výše jejího platu a jeho platu neodpovídá míře únavy. Chce žít, a proto se nevrátí do oboru. Na pondělky se už dávno netěší. Škole věnuje hodně času a ještě pořád učí ráda, ale zatěžuje ji mnoho věcí. Na otázku: „Co by se muselo stát, aby se do školství vrátila?“. Pí. Kristýna odpovídá: „Už je pozdě.“. Společnost se rychle mění. Je různorodý postoj k výchově či “nevýchově“. Učitel by měl hlavně učit a vychovávat v rámci potřeb třídy. To znamená usměrňovat žáky, vést je ke spolupráci, učit je řešit sociální vztahy, předcházet nežádoucím sociálním projevům ve třídě, vést je k respektu, apod. Od školy se hodně očekává. Rodina nemá čas na společné prožitky a na výchovu. Nicméně škola nestačí učit a vychovat (nahrazovat práci rodičů), ani to není za současných podmínek v jejich silách.

Dotazník 7

Č.	Otázka	ano	ne	občas	nikdy
1.	Myslím, že jsem dobrý pedagog	/	-	-	-
2.	Na konci vyučování jsem velmi unavený/á	/	-	-	-
3.	Mám čas na své zájmy	-	/	-	-
4.	Práce s žáky mě uspokojuje	-	-	/	-
5.	Bráním se novým pedagogickým výzvám	-	/	-	-
6.	Trápí mě mediální kritika učitelů	/	-	-	-
7.	Nevnímám někdy své žáky	-	-	/	-
8.	Cítím se vyčerpaný/á	/	-	-	-
9.	Rád/a riskuji	-	/	-	-
10.	Snažím se na sobě pracovat	/	-	-	-
11.	O víkendu naberu dostatek energie	-	/	-	-
12.	Rád mám poslední slovo	-	-	/	-
13.	Administrativu zvládám bez problémů	-	/	-	-
14.	Rodiče žáků mají můj soukromý mobil	/	-	-	-
15.	Myslím, že jsem kreativní učitel/ka	/	-	-	-
16.	Cítím podporu ze strany rodičů	-	-	/	-
17.	Umím zatnout zuby a jít dál	-	/	-	-
18.	Jsem aktivní nad rámec povinností	/	-	-	-
19.	Chodím z práce do práce (domů)	/	-	-	-
20.	Dopřeji si pohyb o víkendu	-	-	/	-
21.	Na své zájmy mám čas	-	/	-	-
22.	Zanedbávám rodinu	-	-	/	-
23.	Vždy mám včas opravené testy	/	-	-	-
24.	Vedení mě chválí	-	-	/	-
25.	Jsem spokojen s výší svého platu	-	/	-	-

Stručné vyhodnocení

Paní učitelka Kristýna se cítí delší dobu nadmíru unavená až vyčerpaná. Někdy už žáky nevnímá a práce pedagoga ji už přestává uspokojovat. Snaží se pracovat bezchybně, zodpovědně, nezklamat žáky, co řekne, to platí – testy má vždy opravené. Po celou dobu praxe na sobě stále pracovala, ovšem na úkor vlastního osobního života. Občas musí mít poslední slovo. Nedomnívá se, že její ocenění ze strany vedení je tak časté, jak by dle ní mělo být. Už nechce zatnout zuby a jít dál. Ve školství končí.

ROZHOVOR S PANÍ UČITELKOU BARBOROU

Barbora je paní učitelka středního věku. Řadu let učí jen jeden svůj aprobační předmět. Vyhovuje jí to, může se dále vzdělávat v oboru, který ji baví a neučí žádný doplňkový předmět, na který by se musela hodinu předem sama připravovat a přitom si nevěřit. Je vedoucí předmětové komise, připravuje olympiády, ale necítí se ve školství spokojená. Pedagogická fakulta byla její první volbou. Jezdila na tábory jako vedoucí, věděla, že chce pracovat s dětmi. Učitelská profese jí přináší radost i kopu starostí. Zklamaná je z mezilidských vztahů. Stále častěji naráží na neochotu kolegů zapojit se do mimoškolních aktivit, různých soutěží, vystoupení. S dětmi i rodiči vychází, ale občas řeší šikanu nebo konflikty. Profese učitele je jako houpačka – pořád musí být ve střehu, stále musí být připraven a navíc musí adekvátně reagovat na problémové situace. Předpokládá, že po odchodu manžela do důchodu, ona opustí školství a najde si klidnější práci. Nedovede si představit pracovat ve školství až do penze. Na pondělí se už několik let netěší. Ve školství by změnila řadu věcí, předně by zvedla tarifní platy, vytvořila ideální podmínky pro učení a do každé třídy by dala jednu asistentku, která by zaostávajícím žákům pomáhala, případně problematického žáka vyvedla ze třídy a v její kompetenci by také bylo zatelefonovat rodičům, aby si žáka vyzvedli. Po opakovaných deliktech by žák opustil školu. Jedině tak se může zlepšit kázeň na školách. Zařadila by do osnov více hodin tělesné výchovy s tím, že by se žáci nad rámec věnovali nějakému sportu. Příprava na výuku jí zabere hodně času, protože průběžně opravuje sešity, různá cvičení a testy. Má toho hodně. Další čas jí zabere vlastní příprava na hodinu, byť používá různé vlastní či oficiální pomůcky.

Dotazník 8

Č.	Otázka	ano	ne	občas	nikdy
1.	Myslím, že jsem dobrý pedagog	/	-	-	-
2.	Na konci vyučování jsem velmi unavený/á	/	-	-	-
3.	Mám čas na své zájmy	-	-	/	-
4.	Práce s žáky mě uspokojuje	/	-	-	-
5.	Bráním se novým pedagogickým výzvám	-	/	-	-
6.	Trápí mě mediální kritika učitelů	/	-	-	-
7.	Nevnímám někdy své žáky	-	-	/	-
8.	Cítím se vyčerpaný/á	/	-	-	-
9.	Rád/a riskuji	-	/	-	-
10.	Snažím se na sobě pracovat	/	-	-	-
11.	O víkendu naberu dostatek energie	/	-	-	-
12.	Rád/a mám poslední slovo	/	-	-	-
13.	Administrativu zvládám bez problémů	-	-	/	-
14.	Rodiče žáků mají můj soukromý mobil	/	-	-	-
15.	Myslím, že jsem kreativní učitel/ka	/	-	-	-
16.	Cítím podporu ze strany rodičů	/	-	-	-
17.	Umím zatnout zuby a jít dál	/	-	-	-
18.	Jsem aktivní nad rámec povinností	/	-	-	-
19.	Chodím z práce do práce (domů)	/	-	-	-
20.	Dopřeji si pohyb o víkendu	/	-	-	-
21.	Na své zájmy mám čas	/	-	-	-
22.	Zanedbávám rodinu	/	-	-	-
23.	Vždy mám včas opravené testy	-	/	-	-
24.	Vedení mě chválí	-	-	/	-
25.	Jsem spokojen s výší svého platu	-	/	-	-

Stručné vyhodnocení

Paní učitelka Barbora se profesně hodnotí velmi kladně. Práci věnuje hodně času a navíc zvládá zařadit do svého programu i vlastní zájmové aktivity. Přiznává, že ne vždy stačí opravit vše, co má být opraveno. Dále na sobě pracuje, angažuje se i v aktivitách nad rámec svých povinností. Úspěch v soutěžích vnímá jako dobrou motivaci pro další práci. Administrativní práci nemá ráda a občas ji nestíhá. Není spokojená s mediálním obrazem pedagogů a s výší svého platu. Celkově je ze situace ve školství frustrovaná.

ROZHOVOR S PANEM UČITELEM FRANTIŠKEM

Pan František je před důchodem, ale do důchodu se nechystá. Má představu, že by ještě pět let učil. Splácí půjčku na byt. Nikdy neuvažoval o jiné profesi. Je technický typ a domnívá se, že až odejde tato generace, budou chybět kantoři technických předmětů. Žáky, a to i děvčata, baví do jisté míry informatika, ale o ostatní technické předměty zájem většinou nemají. Matematika je postrachem. Dnešní žáci mají rádi předměty, které nevyžadují domácí přípravu. Když si mají k něčemu sednout a učit se, je to chyba učitele, protože je to měl ve škole naučit. Jenže rodiče nevidí své děti ve škole. Roky učil opravdu rád. Teď je škola buď o prestiži, a nebo o zábavě. Jen ať chodí žáci do školy rádi. Zklamal ho vývoj, který směřuje k povrchnosti, jen aby si rodič nestěžoval, že je dítě přetěžované. Na pondělí se netěší. Školu bere jako zaměstnání, už ho netěší. Kdyby měl možnost, tak by investoval do pomůcek, aby na školách byla nejmodernější technika, věci, které děti doma nemají, které mohou objevovat právě ve škole. Starší techniku by školy nabídly rodičovské veřejnosti. Také by financoval laboratorní práce. Snížil by počet žáků na určité předměty. Od druhého stupně by je dělil na různé předměty podle jejich zájmu. Tím by někdo měl základní znalosti a někdo by šel dál. Přípravě věnuje dost času i ve svém věku, protože opravuje práce řady tříd. Navíc pročítá různé technické časopisy a vyhledává zajímavá témata, sestavuje vlastní aktuální příklady, aby žáky zaujal. Čím déle učí, tím se mu zdá, že musí hodiny více promýšlet. Cítí se zklamaný z celkového vývoje ve společnosti, z klesající úrovně školství.

Dotazník 9

Č.	Otázka	ano	ne	občas	nikdy
1.	Myslím, že jsem dobrý pedagog	/	-	-	-
2.	Na konci vyučování jsem velmi unavený/á	/	-	-	-
3.	Mám čas na své zájmy	/	-	-	-
4.	Práce s žáky mě uspokojuje	-	-	/	-
5.	Bráním se novým pedagogickým výzvám	-	-	/	-
6.	Trápí mě mediální kritika učitelů	/	-	-	-
7.	Nevnímám někdy své žáky	-	-	/	-
8.	Cítím se vyčerpaný/á	/	-	-	-
9.	Rád/a riskuji	/	-	-	-
10.	Snažím se na sobě pracovat	-	-	/	-
11.	O víkendu naberu dostatek energie	/	-	-	-
12.	Rád mám poslední slovo	/	-	-	-
13.	Administrativu zvládám bez problémů	-	-	/	-
14.	Rodiče žáků mají můj soukromý mobil	/	-	-	-
15.	Myslím, že jsem kreativní učitel/ka	-	-	/	-
16.	Cítím podporu ze strany rodičů	/	-	-	-
17.	Umím zatnout zuby a jít dál	/	-	-	-
18.	Jsem aktivní nad rámec povinností	-	-	/	-
19.	Chodím z práce do práce (domů)	-	-	/	-
20.	Dopřeji si pohyb o víkendu	/	-	-	-
21.	Na své zájmy mám čas	-	-	/	-
22.	Zanedbávám rodinu	-	-	/	-
23.	Vždy mám včas opravené testy	/	-	-	-
24.	Vedení mě chválí	-	-	/	-
25.	Jsem spokojen s výší svého platu	-	-	-	/

Stručné vyhodnocení

Pan učitel František se považuje za dobrého učitele, vytváří sám příklady, ale za kreativního se nepovažuje. Je si vědom, že některé zadání mu nevyhovuje – jako je aktivní učení novým věcem nebo uspokojení z práce učitele. Rovněž se vyhýbá aktivitám nad rámec pracovních povinností. Výrazně nespokojený je s výší svého platu. Na druhou stranu má vždy opravené testy, vztahy s rodiči má dobré. Celkově se cítí po práci unavený a vyčerpaný. Mediální obraz pedagogických pracovníků mu vadí. Na své zájmy si udělá čas. Pana učitele zařazují mezi tzv. vyhořelé pedagogy.

4.3 Metody výzkumu

S pedagogickými pracovníky jsem vedl rozhovor s předem připraveným, strukturovaným postupem. Respondentům jsem kladl pět základních otázek. Během rozhovoru se k některým otázkám vyjadřovali stručně, u jiných se rozhovořili. Dále jsem použil metodu dotazníku s možností odpovědí – ano, ne, občas, nikdy. Účastníci výzkumu vyplňovali dotazník písemně podle pro ně nejpříjemnější alternativy.

5. VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Cílem mé práce bylo na kvalitativním šetření zjistit, zda se stresové situace a následná vyčerpanost projevuje u jednotlivých respondentů, které jsem oslovil - vychovatele, učitele 1. stupně a učitele druhého stupně. Celkem se výzkumu účastnilo devět respondentů. Zároveň jsem zjišťoval míru spokojenosti s vlastní pedagogickou činností. Některé výsledky jsem očekával, například osm dotázaných odpovědělo, že je vedením občas pochváleno, všichni jsou nespokojeni s výší svého platu, sedm pedagogů se hodnotí jako kreativní pracovník, stejný počet se snaží na sobě stále pracovat. Práce unavuje a vyčerpává všechny respondenty – někoho denně, jiného občas. Překvapilo mě pozitivní sebehodnocení – jsem dobrý pedagog. Zapochybovala jen jedna paní vychovatelka. Na mediální kritiku jsou v různé míře citliví všichni respondenti. Rodiče mají mobilní číslo na pedagogy svých dětí a učitelé

cítí i určitou podporu z jejich strany. Všichni si jsou vědomi, že autorita pedagoga je velmi důležitá. Sami přiznávají, že mají potřebu mít poslední slovo.

Rozpory jsou například v otázce nových pedagogických výzev, někteří je přijímají a jiní se jim brání. Další vzdělávání probíhá většinou mimo pracovní dobu, někteří pedagogové s tím nesouhlasí. Druhým poznatkem je klesající spokojenost s pedagogickou prací, a to napříč všemi skupinami lidí.

Pro můj výzkum bylo důležité zamyslet se nad jednotlivci, propojit jejich odpovědi vyplývající z rozhovoru a následného dotazníku. Většina respondentů chtěla studovat pedagogiku a poté působit na školách. U některých se výrazně projevuje pozitivně či negativně rodinné zázemí. V praxi to znamená, že část pedagogů zůstává delší dobu ve škole a nenosí si práci domů, jiní si opravují a připravují práci doma a někteří používají kombinaci obojího. Na druhou stranu nepevná pracovní doba způsobuje, že veřejnost nevidí nepřímou pracovní dobu. Využívání volného času na vlastní aktivity jsou často spojeny s potřebami a zájmy jednotlivých rodin.

Pesimisticky působí odhodlání respondentů opustit po určité době pedagogickou práci, která je nečekaně hodně vyčerpává. Navíc práce s dětmi je podvědomě nutí vytvářet pro děti zajímavé hodiny, které vyžadují časovou náročnost pro přípravu i pro hodnocení. Stresuje je i fakt, že na finanční ohodnocení nadstandardní práce není dostatek peněz. Celková únava, nedostatečné finanční ohodnocení a rozporuplné hodnocení profese ze strany společnosti jsou často příčinou nedostatečné stabilizace mladých pedagogů. Vedení školy by si mělo najít čas na průběžné ocenění pedagogické práce jednotlivých pedagogů.

Dotazník 10 – souhrn

Č.	Otázka	ano	ne	občas	nikdy
1.	Myslím, že jsem dobrý pedagog	8		1	
2.	Na konci vyučování jsem velmi unavený/á	4		5	
3.	Nemám čas na své zájmy	5	2	2	
4.	Práce s žáky mě uspokojuje	4		5	
5.	Nebráním se novým pedagogickým výzvám	3	4	2	
6.	Trápí mě mediální kritika učitelů	6		3	
7.	Nevnímám někdy své žáky	1		5	3
8.	Cítím se vyčerpaný/á	4		5	
9.	Rád/a riskuji	2	4	2	1
10.	Snažím se na sobě pracovat	7		2	
11.	O víkendu naberu dostatek energie	5	1	3	
12.	Rád mám poslední slovo	6	1	2	
13.	Administrativu zvládám bez problémů	2	2	5	
14.	Rodiče žáků mají můj soukromý mobil	9			
15.	Myslím, že jsem kreativní učitel/ka	7		2	
16.	Cítím podporu ze strany rodičů	4		5	
17.	Umím zatnout zuby a jít dál	5	1	3	
18.	Jsem aktivní nad rámec povinností	5		4	
19.	Chodím z práce do práce (domů)	4	1	4	
20.	Dopřeji si pohyb jen o víkendu	4	4	1	
21.	Na své zájmy nemám čas	5	1	3	
22.	Zanedbávám rodinu	1	4	4	
23.	Vždy mám včas opravené testy	3	1	2	
24.	Vedení mě chválí		1	8	
25.	Jsem spokojen s výší svého platu		7		2

Na otázku č. 23 neodpovídaly paní vychovatelky.

Tabulka 3: Stádia procesu vyhoření u respondentů

stadium	vychovatelé	učitelé 1. stupně	učitelé 2. stupně
nadšení	-	-	-
stagnace	1	1	-
frustrace	1	1	2
apatie	-	-	-
vyhoření	1	1	1

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Známky vyhoření jeví učitelé, kteří jsou v předdůchodovém či důchodovém věku. Pokud se nezmění pracovní podmínky pro učitele, patrně bude samozřejmostí, že toto povolání se nedá dlouhodobě provádět. Pedagogové budou v zájmu svého duševního zdraví odcházet nejpozději ve středním věku do jiné profese a starší pedagogové budou dávat soukromé kondice, pokud nenajdou jiné uplatnění.

ZÁVĚR

Psaní mé bakalářské práce bylo pro mě velkým přínosem. Jednak jsem si uvědomil rizika svého povolání, ale také to, jak se jim vyhnout. Teoretická část mi rozšířila znalosti v oblasti problematiky stresu, které mohou vést až do posledního stádia – vyhoření. Cílem mé práce bylo postihnout na devíti respondentech z úseku vychovatelství, pedagogů prvního stupně a pedagogů druhého stupně, zda se již u nich vyskytují závažná stádia procesu vyhoření. A zda se tam promítá délka praxe. Během výzkumu jsem si uvědomil, že je na školách generace pedagogů, která studovala za socialismu a předem počítala s tím, že bude profesi vykonávat po celý svůj pracovní život. Naproti tomu nejmladší generace přistupuje k zaměstnání jako k nějaké zkušenosti a nedělá jí problém představa, že za několik let odejde ze školství. Střední generace také hledá nějakou perspektivu, ale neangažuje se výrazně. Ve skutečnosti doufá, že se něco změní.

Pro teoretickou část své jsem čerpal znalosti z odborné literatury a z internetových zdrojů. Pozornost jsem věnoval všeobecným požadavkům na pedagogy, ale také jsem rozebral vnímání zátěže. Věnoval jsem se také inkluzi a pojmu *hořící učitelé*. Postavení pedagoga ve společnosti jsem později rozšířil i o praktickou část.

Ve výzkumné části jsem porovnával teorii s praxí na základě odpovědí devíti respondentů. Výzkum jsem realizoval na jedné pražské škole. Mělo to svou výhodu, protože všichni pedagogové pracují ve stejných pracovních podmínkách, pod jedním vedením. Na základě dotazníku, individuálních rozhovorů a získaných vědomostí jsem učinil několik závěrů. Předně platí, že povolání učitele vyvolává i u speciálních pedagogů pocit vyhoření. Tento pocit je intenzivnější se stoupajícím počtem odpracovaných let ve školství. Zaměstnanci středního věku jsou často vyčerpaní a optimističtí zároveň. Očekávají ještě změny k lepšímu. Začínající pedagogové často nepředpokládají, že budou pracovat ve školství celý svůj produktivní život. Představují si, že budou několikrát měnit zaměstnání a ideálně ho prokládat stážemi v cizině. Určitý rozdíl byl i mezi vyučujícími prvního a druhého stupně. Učitelé, kteří tráví více hodin ve své jedné konkrétní třídě, jsou spokojenější. Jejich kolegové z druhého stupně, kteří učí v několika třídách a s žáky se také častěji stěhují, cítí vyhoření dříve. Příjemným zjištěním bylo, že většina pedagogů má své povolání rádo a snaží se být aktivní ve škole i svém volném čase, přesto že u nich převládá pocit, že na sebe mají času málo. Většina dotazovaných má o sobě jako speciálním

pedagogovi vysoké mínění a nebojí se věnovat dalšímu rozvoji ve svém osobním čase. Ačkoli profese speciálního pedagoga není mediálně ani společensky dobře hodnocena, oni sami si uvědomují, že jejich povolání je velmi důležité pro jednotlivé děti i společnost jako celek. Problematika vyhoření bude společnost stále více zajímat, protože ohrožuje čím dál větší okruh lidí, čemuž nasvědčuje i akcelerace spotřeby antidepressiv. Každé povolání může při necitlivé zátěži vést ke stresům, vyhoření či zdravotním problémům.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Monografie

JŮVA, V. *Základy pedagogiky*, Brno: Paido, 2001. s. 120. ISBN 80-85931-95-8.

HÁJEK, B. a kol. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-473-1.

HENNIG, C. KELLER, G. *Antistresový program pro učitele*. 1.vyd. Praha: Portál, 1996, ISBN 80-7178-093-6.

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-927-5.

Kolektiv autorů encyklopedického institutu ČSAV: *Ilustrovaný encyklopedický slovník*, 1. vyd. Praha 1982, ISBN 505-21-856.

KALLWASS, A. *Syndrom vyhoření v práci a v osobním životě*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-299-7.

KŘIVOHLAVÝ, J., *Hořet, ale nevyhořet*. 2. vyd. Kostelní Vydří: KNA, 2012, ISBN 978-80-7195-573-3.

MÜLLER, O. a kol., *Terapie ve speciální pedagogice*. Grada, 2014, ISBN 978-80-247-4172-7.

PIPEKOVÁ, J. a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 3.vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-198-0.

PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. 4. vyd. Praha: Portál, 2015, ISBN 978-80-262-0872-3

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 1995, ISBN 80-7178-029-4.

STŘELEČEK, S. *Studie z teorie a metodiky výchovy II*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005, ISBN 80-210-3687-7.

Seznam použitých internetových zdrojů

Neučitelská pedagogika - Studium při práci a zaměstnání - Vysoké školy. Soukromé a státní vysoké školy - přijímací zkoušky, studium na VŠ a vzdělávání - Vysoké školy [online]. Copyright © 1996 [cit. 02.02.2017]. Dostupné z: <http://www.vysokeskoly.cz/studium-pri-praci/v/humanitni-a-spolecenske-vedy/neucitelska-pedagogika/>

Novela zákona o pedagogických pracovnících | Právní prostor. Právní prostor [online]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/zmeny-v-legislative/vyslo-ve-sbirce-zakonu/novela-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich>

Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 02.02.2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/zakon-o-pedagogickych-pracovnicich-a-o-zmene-nekterych-zakonu-1>

Konec mobilů ve školách: V USA zablokují žákům mobilní telefony geniálním zařízením – Svobodný monitor. Svobodný monitor – Nezávislý deník [online]. Copyright © Copyright Svobodný monitor 2016 [cit. 02.02.2017]. Dostupné z: <http://www.svobodnymonitor.cz/zpravy/konec-mobilu-ve-skolach-v-usa-zablokuji-zakum-jejich-mobily-genialnim-zarizenim/>

Právní minimum při zajištění asistenta pedagoga - Inkluze.cz. Aktuality - Inkluze.cz [online]. Copyright © 2010 Jana Štěpánová [cit. 02.02.2017]. Dostupné z: <http://www.inkluzecz.cz/inkluzivni-vzdelavani/clanek-741/pravni-minimum-pri-zajisteni-asistenta-pedagoga>

Vyjádření ombudsmana - právo dětí s postižením navštěvovat školní družinu - Inkluze.cz. Aktuality - Inkluze.cz [online]. Copyright © 2010 Jana Štěpánová [cit. 02.02.2017]. Dostupné z: <http://www.inkluzecz.cz/inkluzivni-vzdelavani/clanek-819/vyjadreni-ombudsmana-pravo-deti-s-postizenim-navstevovat-skolni-druzinu>

Jak ČR plní Úmluvu? - Inkluze.cz. Aktuality - Inkluze.cz [online]. Copyright © 2010 Jana Štěpánová [cit. 02.02.2017]. Dostupné z: <http://www.inkluzecz.cz/inkluzivni-vzdelavani/clanek-425/jak-cr-plni-umluvu>

Spolupráce s rodiči. Základní škola a Mateřská škola Emy Destinové [online]. [cit. 01.02.2017]. Dostupné z: <http://www.zsemydestinnove.cz/index.html>

SEZNAM ZKRATEK

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

mj. – mimo jiné

MŠMT – ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy

OECD – organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OSN – organizace spojených národů

RVP – rámcový vzdělávací program

SPU – speciální poruchy učení

ŠD – školní družina

tj. – to je

tzv. – tak zvané

ZŠ – základní škola

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Odpovědnost za rozvoj osobnosti dítěte.....	23
Tabulka 2: Přehled pedagogických pracovníků a asistentů pedagoga.....	33
Tabulka 3: Stádia procesu vyhoření u respondentů.....	55
Dotazník 1 – 9.....	35-51
Dotazník 10 – souhrn.....	54

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Dotazník pro učitele

Č.	Otázka	ano	ne	občas	nikdy
1.	Myslím, že jsem dobrý pedagog				
2.	Na konci vyučování jsem velmi unavený/á				
3.	Mám čas na své zájmy				
4.	Práce s žáky mě uspokojuje				
5.	Bráním se novým pedagogickým výzvám				
6.	Trápí mě mediální kritika učitelů				
7.	Nevnímám někdy své žáky				
8.	Cítím se vyčerpaný/á				
9.	Rád/a riskuji				
10.	Snažím se na sobě pracovat				
11.	O víkendu naberu dostatek energie				
12.	Rád/a mám poslední slovo				
13.	Administrativu zvládám bez problémů				
14.	Rodiče žáků mají můj soukromý mobil				
15.	Myslím, že jsem kreativní učitel/ka				
16.	Cítím podporu ze strany rodičů				
17.	Umím zatnout zuby a jít dál				
18.	Jsem aktivní nad rámec povinností				
19.	Chodím z práce do práce (domů)				
20.	Dopřeji si pohyb jen o víkendu				
21.	Na své zájmy mám čas				
22.	Zanedbávám rodinu				
23.	Vždy mám včas opravené testy				
24.	Vedení mě chválí				
25.	Jsem spokojen s výší svého platu				

Příloha 2: Otázky k rozhovoru s pedagogem:

1. Byla profese učitele tvou hlavní volbou?
2. V čem tě učitelská profese mile překvapila a v čem tě zklamala?
3. Těšíš se na pondělí?
4. Co bys ve školství změnil/a?
5. Kolik času věnuješ doma škole?

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jaroslav Supek

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: Kombinované studium

Název práce: Psychická zátěž speciálních pedagogů – vychovatelů ve školství

Rok: 2017

Počet stran textu: 49

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů použitých zdrojů: 12

Počet internetových zdrojů: 8

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: Mgr. Roman Vacho